

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXIII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 92

София, вторникъ, 31 май

1932 г.

96. заседание

Петъкъ, 27 май 1932 г.

(Открито отъ председателя А. Малиновъ въ 16 ч. и 35 м.)

СЪДЪРЖАНИЕ:

Отр.	Осн.
Отпуска, разрешени на народни представители 2006	Бюджетопроектъ за разходитѣ презъ 1932/1933 финансова година по Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията. (Продължение разискванията, докладване и приемане) 2007
Законопроектъ за допълнение на чл. 2 отъ закона за търговията съ външни платежни срѣдства. (Първо и второ четене) 2005, 2006	Дневенъ редъ за следващото заседание 2027

Председателъ: (Звъни) Понеже има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитѣ г. г. народни представители: Ангеловъ Боянъ, Атанасовъ Русенъ, Бойчиновъ Михаилъ, Бояджиевъ Стефанъ, Василевъ Йото, Георгиевъ Павелъ, Гюровъ Лона, Дековъ Петко, Димовъ Вергилъ, Димчевъ Василъ, Дойчиновъ Стефанъ, Запряновъ Петко, Казанаклиевъ Георги, Калиновъ Благой, Кирковъ Кирко, Кондаковъ Александъръ, Лоловъ Господинъ, Лоловъ Сава, Лѣкарски Иванъ, Маринчевъ Георги, Маргуловъ Алекси, Милановъ д-ръ Кънчо, Найденовъ Никола, Панайотовъ Петъръ, Петровъ Никола, Пиронковъ Александъръ, Поповъ Стоянъ, Радевъ Георги, Симеоновъ Иванъ, Славовъ Кирилъ, Станковъ Владимиръ, Таслаковъ Цвѣтко, п. Христовъ Георги, Христовъ Христо, Чирпанлиевъ д-ръ Никола и Шидерски Едрю)

Съобщавамъ на Събранието, че бюрото е разрешило отпускъ на следнитѣ народни представители:

- На г. Стойко Илиевъ — 1 день;
- На г. Петъръ Попивановъ — 1 день;
- На г. Стойне Ризовъ — 1 день;
- На г. Георги Казанаклиевъ — 1 день;
- На г. Георги п. Христовъ — 3 дни и
- На г. Никола Гавриловъ — 2 дена.

Трѣбва да се измѣни правилникътъ за вътрешния редъ, та да се отърве председателството отъ тия съобщения на отпуски, които додѣватъ и нему и на Народното събрание. Най-добре би било да се туря обявление, че на еди-кой-си народенъ представителъ се разрешава отпускъ.

Народниятъ представителъ г. Василъ Янакиевъ се е ползвалъ съ 27 дни отпускъ. Моли да му се разреши допълнително 1-дневенъ отпускъ по семейни причини. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Моля г. г. народнитѣ представители, които сж съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. д-ръ Никола Чирпанлиевъ се е ползвалъ съ 26 дни отпускъ. Моли да му се разреши допълнително 2-дневенъ отпускъ по домашни при-

чини. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Моля г. г. народнитѣ представители, които сж съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Жеко Желябовъ се е ползвалъ съ 23 дни отпускъ. Моли да му се разреши допълнително 1-дневенъ отпускъ по домашни причини. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Моля г. г. народнитѣ представители, които сж съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Димо Ташевъ се е ползвалъ съ 34 дни отпускъ. Моли да му се разреши допълнително 2-дневенъ отпускъ по домашни причини. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Моля г. г. народнитѣ представители, които сж съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Георги Маринчевъ се е ползвалъ съ 20 дни отпускъ. Моли да му се разреши допълнително 2-дневенъ отпускъ по домашни причини. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Моля г. г. народнитѣ представители, които сж съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Народниятъ представителъ г. Петко Дековъ се е ползвалъ досега съ 37 дни отпускъ. Моли да му се разреши допълнително 5-дневенъ отпускъ по болестъ въ семейството му. Следва Събранието да му разреши искания отпускъ. Моля г. г. народнитѣ представители, които сж съгласни да се разреши исканиятъ отпускъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Пристапваме къмъ точка първа отъ дневния редъ — първо четене законопроекта за допълнение на чл. 2 отъ закона за търговия съ външни платежни срѣдства.

Моля г. секретаря да прочете законопроекта.

Замѣстникъ-секретаръ Н. Йотовъ (з): (Прочита законопроекта изцѣло, заедно съ мотивитѣ къмъ него — вж. прил. Т. I, № 79)

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финан-

ПРИБАВКА: коли № № 24 и 25 отъ приложенията Томъ I.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Законопроектът, който ви се предлага за разглеждане, е от извънредно деликатно естество. Той иде да санкционира едно фактическо положение. Известно ви е, че поради състението на Българската народна банка, поради липсата на девизи за задълженията на народното стопанство днес се плаща много по-малко, отколкото се плащаше по-рано или въобще по-малко от това, което тръбва напълно да се изплаща по тия задължения. По силата на съществуващите законоположения, поменати въ мотивитъ на законопроекта, досега при практиката, която имаме, нѣкои от нотариуситъ или мировитъ съдили различно тълкуваха тия законоположения: нѣкъде се правѣха протести, нѣкъде не се правѣха. Това положение трѣбваше да бѣде санкционирано, трѣбваше да бѣде узаконено. Съ този законопроектъ именно се цели да се узакони едно положение вътре въ страната, защото се преценява, че то ще продължава за дълго време; като така, ще трѣбва да се установи единъ редъ, който да разчисти положението на всички ония, които сѣ свързани съ длъжника.

Счетохъ за необходимо да кажа нѣколко думи преди разискванията, за да не ставатъ излишни дебати и да не останатъ нѣкои тъмни нѣща.

При досегашното фактическо положение оставаше откритъ отговорността освенъ на длъжника, и на джиранта — и на този, който бѣше подписалъ авалъ, и на онзи банкеръ, който правѣше инкасо на ефекта — затуй защото, по тълкуването на съответния законъ, когато има изцѣло или отчасти плащане въ лева равностойността на чуждата валута, не може да се счита въобще, че има плащане и ефектътъ не се предаваше по принадлежностъ на кредитора. А щомъ ефектътъ не се предаваше по принадлежностъ на кредитора, оставаше открито положението както на онзи, който е подписалъ авала, джирантъ или поручителъ, така и на ония банки или банкери, които инкасиратъ тия чуждестранни волици въ страната.

Съ този законопроектъ действително се прави известна отстъпка отъ международни ангажменти и задължения. Но по силата на едно фактическо положение у насъ, ние бѣхме принудени да направимъ това по единствената и главна причина да освободимъ отъ отговорностъ Българската народна банка, която фактически досега така практикуваше изплащанията, което не е нито законно, нито редовно.

Ще видите, г. г. народни представители, че въ законопроекта се прокарва и едно друго положение — то е въ втората алинея. У насъ съществуватъ и чуждестранни задължения, които сѣ доминицирани въ странство. При туй положение ние не сме въ състояние да приложимъ режима за отпускане девизи отъ Българската народна банка — да дава онзи процентъ чужди девизи, който сме установили за връзка съ нашата възможностъ. Тия волици, които бѣха доминицирани въ странство досега, ние трѣбваше да ги плащаме напълно затуй, защото иначе ставатъ протести, вземаха се изпълнителни листове и по-нататъкъ вече следваха правнитъ действия, които идатъ сами по себе си: следъ като кредиторътъ въ странство е направилъ протестъ, взелъ е изпълнителенъ листъ, вътре въ страната се прилагатъ ония действия, които сѣ нуждая за осигуряването или инкасирането на вземането. Това е единъ доста деликатенъ въпросъ не само за ония платци, които плащатъ у насъ чуждестранни задължения, но и за тия, които иматъ доминицирани задължения въ странство и нѣматъ възможностъ да ги плащатъ не затуй, че не могатъ, но затуй, че самата държава, респ. Българската народна банка, не имъ отпуща достатъчно чужди девизи. Ние трѣбва да ги освободимъ отъ всички последици отъ протеста и другитъ правни последици, които следватъ следъ получаването на изпълнителни листъ.

Ето защо това фактическо положение трѣбва да бѣде санкционирано. Нищо ново не се внася, цели се главно да се покрие отговорността на Българската народна банка поради това, че тия доминицирани задължения въ странство не ги е снабдила съ достатъчно чужда валута.

Въ комисията може-би ще се направятъ нѣкои редакционни поправки — макаръ че законопроектътъ бѣше прегледанъ и отъ комисията при Министерството на правосъдието — ако се прецени, че има нужда отъ такива. Ще чакаме мнението и на други специалисти, банкери и други, за да не се направи нѣкоя грѣшка. Напр., азъ чувствувамъ — дължа да го кажа, може-би нѣкои ще направятъ бележка — че ще трѣбва да се поправи началото на алинея втора, за да не остане впечатление, че нѣкои може да плащатъ изцѣло въ левове и че така е плащано.

Ние искаме да остане впечатлението, че ние ще плащаме толкова, колкото имаме възможностъ да плащаме, а тамъ, където кредиторътъ не желае да даде пролонгация, да има една законна санкция, за да се избѣгнатъ всички правни последици за нашитъ длъжници, на които не по наша вина се прѣчи.

Азъ ви моля при разискването на този законопроектъ да бѣдемъ внимателни и да не търсимъ въ него нѣщо повече. Това е едно фактическо положение, което не може да бѣде избѣгнато.

С. Омарчевски (з): Законопроектътъ да се гласува по принципъ и да се изпрати въ комисията.

Министъръ С. Стефановъ: Нѣкои искатъ да говорятъ.

С. Даскаловъ (з): Законопроектътъ е спешенъ.

Председателътъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Христо Мутафовъ.

Д-ръ Х. Мутафовъ (д): Азъ ще кажа само две думи по законопроекта. Съзнавамъ, че материята, която се третира въ законопроекта, е много деликатна и не би трѣбвало да ставатъ голѣми дебати. По принципъ сподѣлямъ напълно съображенията, които се изказаха отъ г. министъра на финанситъ, че трѣбва да се дадатъ облекчения на всички длъжници — които сѣ съ задължили съ акцепти въ иностранна валута — дотолкова, доколкото на тѣхъ имъ се даватъ улеснения отъ Българската народна банка да плащатъ въ чужда валута, когато не могатъ, да депозиратъ въ левове стойността на задълженията си въ парата и по този начинъ да не се допускатъ протести на тѣхнитъ акцепти. Това то разбирамъ и нѣмамъ нищо спешно да го разгледамъ и върне въ пленума. Обаче азъ се ползвамъ отъ случая да обърна вниманието на Народното събрание, а също така и на г. министъра на финанситъ върху едно обстоятелство.

Г. г. народни представители! Ние сме били извънредно доверчиви досега, когато сме гласували не единъ, не два, не три, а това е четвъртиятъ законопроектъ за изменение на чл. 2 отъ закона за търговията съ външни платежни срѣдства. Нѣмаме основание да не се отнасяме съ пълно доверие къмъ Българската народна банка, която има монополното право за търгуване съ чужди платежни срѣдства. Мисли, че нѣмаме основание да вдигамъ това доверие или да бѣдемъ разочаровани. Обаче би било желателно това монополно право, което сме създали за Българската народна банка, да си остане изключително за Народната банка. Българската народна банка би трѣбвало да бѣде извънредно бдителна и внимателна, когато отпуща иностранны платежни срѣдства за изравняване на ония задължения, които български търговци или промишленници иматъ навънъ.

Деликатността на материята не ми позволява да се впускамъ въ подробности. Обаче съ това обстоятелство, което азъ подчертавамъ, че Народната банка трѣбва да бѣде бдителна, да запази за себе си монопола, да не минава той въ чужди ръце, искамъ да характеризирамъ нѣкои възможности, които сѣ допустими при наличността даже на съществуващото законоположение, независимо отъ този законопроектъ, който разглеждаме сега. Както знаете, ние по въпроса за клиринга не бѣхме особено щастливи. Швейцария направи една такава слѣпка съ насъ; помислиха се и други държави да внесатъ въ насъ стоки и по този начинъ оня париченъ токъ, съ който бѣхме разполагали евентуално, да бѣде компенсиратъ съ чужди стоки, които да влѣзатъ въ България. Също така по вѣгия на контингентирването съ Австрия не бѣхме особено щастливи — да не споменавамъ други държави. Би било желателно, когато ще става дума за компенсации, да бѣдемъ внимателни, тѣзи компенсации да ставатъ по възможностъ въ размѣри дотолкова, доколкото ще отговарятъ на нуждитъ, на интереситъ на българското народно стопанство; да не би тия компенсации да ставатъ отъ заинтересовани страни въ щета, въ вреда на самото народно стопанство. Азъ казахъ, че самата материя не ми позволява да бѣда подробенъ и конкретенъ, но ония, които познаватъ въпроса, ще разбератъ много добре за какво се отнася думата и какво би трѣбвало да стори и Народната банка, и Министерството на финанситъ.

Ще свърша съ тая само бележка, която мисля г. министърътъ на финанситъ я разбира много добре: да бѣде внимателенъ, да бѣдатъ внимателни въобще всички ония, които има да прилагатъ тия закони. Мисълта ми е да се запази монополътъ изключително за банката, упражнява

само въ интересъ и за сѣтка на народното стопанство, но не и за сѣтка на частни лица и частни фирми, които биха могли да изкористятъ компенсационнитѣ сѣлки и сѣлки съ това търгуване съ чужди сѣдства за себе си и въ щета на производителитѣ, най-главно, и после на търговцитѣ.

Председателъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ С. Стефановъ: Г. г. народни представители! Понеже нѣма други записани, азъ дължа да кажа две-три думи по бележката, която направи г. Мутафовъ. Може би тази бележка е основателна, но трѣбва да се знае, че сега, отъ известно време насамъ, се продължава единъ режимъ като времененъ, докато се приеме този законопроектъ. Ние преживѣхме периодъ и съ клиринги, и съ други компенсационни сѣлки съ тютюни, които много мѣчно вървятъ. Така не може да се продължава. Онуи, което каза г. Мутафовъ, се уредила съ установяване на единъ режимъ при Народната банка съ една програма, която ще има за целъ да разпредѣля сѣдствата, съ които Народната банка разполага, по категории, въ смисълъ: на първо мѣсто за медицинитѣ и други артикули абсолютно нуждни за вносъ, после за сурови материяли за производството, следъ това за търговията, а най-после за всичко онова, което е отъ второстепенно и третостепенно значение. Така програма е вече приготвена. Независимо отъ това, въ съвета ще има трима представители: на Министерството на финанситѣ, на Министерството на земледѣлието и на Министерството на търговията — на тритѣ стопански министерства — и всички опасения, които изказа г. Мутафовъ, ще бъдатъ напълно избѣгнати.

Така че като правя тази декларация, азъ ви моля да гласувате законопроекта по принципъ. Същевременно правя предложение да се гласува законопроектътъ по спешностъ и на второ четене.

Председателъ: Ще пристѣпимъ къмъ гласуване.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ по принципъ законопроекта за допълнение на чл. 2 отъ закона за търговия съ външни платежни сѣдства, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля ония г. г. народни представители, които приематъ предложението на г. министра на финанситѣ по спешностъ да се гласува същиятъ законопроектъ и на второ четене, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Моля г. секретаря да го докладва.

Секретаръ Д. Тотевъ (д): (Чете)

ЗАКОНЪ

за допълнение на чл. 2 отъ закона за търговия съ външни платежни сѣдства.

Председателъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ заглавието на законопроекта тъй, както се докладва, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Секретаръ Д. Тотевъ (д): (Чете)

„§ 1. Къмъ чл. 2 отъ закона за търговията съ външни платежни сѣдства се прибавятъ следнитѣ две алинеи:

При подобенъ отказъ, пълното или частично издѣлжане на мѣнителници и записи на заповѣди, издадени въ чужда валута, става въ лева по курса на деня. Левовѣтѣ и разноситѣ за издаване чекъ въ чужда валута се депозиратъ въ мѣстния нотариусъ или на мировия сѣдия, който извършва нотариални дѣла, или за негова сѣтка въ клона на Българската земеделска банка и оставатъ на разположение на кредитора, безъ да има право той последниятъ на каикито и да било вреди и загуби, произхождащи отъ колебанията въ курса на валутата. Нотариусътъ, следъ като се удостовери за пълното изплащане на търговския ефектъ, поверѣща същия на платѣца, безъ да го протестира, съ което задължението се счита за погасено. Настоящитѣ разпорѣждания се прилагатъ и за задълженията по записи на заповѣди и мѣнителници въ чужда валута, съ надежи, настѣпили до влизането въ сила на настоящия законъ и изплатени по тоя редъ.

Дофициранитѣ въ странство и протестиранитѣ тамъ мѣнителници и записи на заповѣди на български длѣжници, поради това, че Българската народна банка не ги е снабдила съ достатъчно чужда валута, не произвеждатъ никакво правно действие вътре въ предѣлитѣ на царството

и се уреждатъ съгласно режима за отпущане дивизи отъ Българската народна банка.“

Председателъ: Моля ония г. г. народни представители, които приематъ § 1 тъй, както се докладва, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Минаваме къмъ втора точка отъ дневния редъ: второ четене законопроекта за облагане съ акцизъ на резонни цѣсти.

Тѣй като комисията още не е готова съ своя докладъ, минаваме къмъ третата точка отъ дневния редъ: второ четене законопроекта за бюджета на държавата за 1932/1933 финансовъ година — бюджетпроекта на Министерството на външнитѣ работи и на изпѣжданата — продължение разискванията.

Има думата народниятъ представител г. Георги Геневъ.

Г. П. Геневъ (р): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Обяснимо е голѣмото внимание, съ което народното представителство се отнася къмъ бюджета на Министерството на външнитѣ работи, и по-специално — къмъ външната политика на българската държава. Не винаги се е отдавало случай на народното представителство да се изкаже върху външната политика на държавата, защото рѣдко сѣ законопроектитѣ, които засѣгатъ изобщо външнитѣ отношения на една държава съ друга и рѣдко сѣ случанитѣ, когато народното представителство би могло да каже своето мнение върху отношенията и връзкитѣ, които трѣбва да поддържа правителството съ околнитѣ правителства.

Вниманието на народното представителство къмъ този въпросъ днесъ трѣбва да бъде по-голѣмо още и заради това, че наистина въ настоящия моментъ отношенията между държавитѣ взематъ една особена форма, една форма много сериозна, много важна, защото трѣбва да признаемъ, че само съ общи, съгласувани действия на всички държави въ свѣта ще може да се намѣри единъ изходъ отъ създаденото тежко стопанско, политическо и социално положение въ свѣта.

Българската държава също така има и трѣбва да има своя външна политика. Българската държава също така трѣбва да поддържа опредѣлени отношения съ другитѣ страни, защото никоя държава, която е членъ на международното общение, не може да преустанови своитѣ връзки съ околния свѣтъ, ако желае, разбира се, да има перспективитѣ въ международния животъ. Българската държава трѣбва да има особено осторожна външна политика, поради особеното положение, въ което тя е поставена сега, следъ мирнитѣ договори.

Но, г. г. народни представители, положението въ нашата страна и въ по-далечното и въ по-близкото мѣстало винаги е било много деликатно и винаги е трѣбвало българската политика да бъде крайно осторожна поради особеното мѣсто, което ние заемаме на Балканския полуостровъ. Въ продължение на едно столѣтие българскитѣ народъ можа да излѣзе отъ тежкото двойно робство, въ което бѣше изпадналъ, и да стане наистина една нация, една държава, която представлява центъръ на политическото внимание на Балканския полуостровъ. Това бѣха годинитѣ преди войната, когато наистина България тежеше на Балканския полуостровъ и нейното значение бѣше не само въ границитѣ на Балканитѣ, но надхвърляше далечъ тѣзи граници.

Трѣбва, обаче, да се забележи, че мѣстото, което ние заемаме на Балканския полуостровъ — кръстопътъ за близкия и по-далеченъ изтокъ, кръстопътъ отъ северъ къмъ Сѣдиземното море — ни е поставяло винаги въ извънредно мѣчни условия, дипломатически и политически. България въ течение на вѣковѣтѣ е трѣбвало да се бори съ голѣми мѣчнотии, съ голѣми препятствия, за да може да извоюва своето мѣсто подъ слънцето, но винаги тя е сѣришала тукъ на този пунктъ въ Европа голѣми мѣчнотии и голѣми препятствия отъ по-близки и по-далечни народи. И заради туй, повтарямъ, нашата външна политика е трѣбвало да бъде винаги особено осторожна, особено внимателна, особено предусмотрителна, за да може наистина да се справя съ голѣмитѣ мѣчнотии, които има да преживява една държава, особено една държава поставена въ онова положение, въ което е България.

Въ последнитѣ 50 години българскитѣ народъ преживѣ наистина моменти много трагични, много мѣчни, но и моменти, които действително съставляватъ една свѣтла страница въ историята на всѣки единъ народъ. Преди 50 и нѣколко години българскитѣ народъ бѣше подъ робство; българскитѣ народъ, обаче, можа въ продължение само на нѣколко десетилѣтия да се излѣгне отъ

една робска турска провинция до една голѣма и силна държава.

Разбира се, мѣстото, което ние заемахме, прѣчеше твърде много на насъ да можемъ да реализираме ония наши национални идеали, които съставляватъ завета на всѣки единъ народъ. Но също така и голѣмитѣ недостатѣци на нашата външна политика бѣха едно отъ безспорнитѣ условия, за да регистрираме ние тия голѣми нещастия, на които бѣхме свидетели презъ последнитѣ години. И днесъ, когато България трѣбва да живѣе подъ тежкитѣ условия на Ньойския договоръ, тази осторожностъ, това внимание, за което азъ говоря, много естествено, трѣбва да бѣде много по-голѣмо, отколкото въ миналото.

Г. г. народни представители! Азъ нѣма да се спирамъ върху отношенията на България съ по-далечнитѣ страни. Азъ ще се задоволя само да се спра върху отношенията между нашата държава и нашитѣ съседи, отношения, които представляватъ особенъ интересъ; и особеното внимание на народното представителство и на правителството трѣбва да бѣде обърнато, преди всичко, къмъ тия именно отношения.

България живѣе подъ режима на единъ международенъ договоръ: това е Ньойскиятъ договоръ. Тукъ нѣма защо азъ да се спирамъ и да обяснявамъ при какви точно условия живѣе нашата държава подъ този режимъ. Не е въпросътъ сега ние да искаме отмишването, премахването на този диктатъ. Въпросътъ е само: при какво положение трѣбва да се очертае нашата външна политика при създаденитѣ международни условия на Балканитѣ и въ Европа.

Къмъ нашитѣ съседи, безспорно, ние имаме голѣми задължения по Ньойския договоръ, но едновременно съ това ние имаме известни права по този договоръ. И азъ именно върху тия права, колкото да сѣ тѣ минимални, колкото и да сѣ ограничени по Ньойския договоръ, искамъ да се спра въ този моментъ.

Тия права се състоятъ главно въ три пункта: въпросътъ за народностнитѣ малцинства, въпросътъ за разоръжението и въпросътъ за Егейския излазъ. Тия три въпроса сѣ разрешени въ наша полза въ Ньойския договоръ за миръ и възъ основа на тѣхъ ние можемъ да обосноваемъ нашитѣ претенции по отношение нашитѣ съседи. И докато, г-да, нашитѣ минимални претенции, признати отъ самитѣ победители, не бждатъ удовлетворени, много естествено, не може да става дума за едни нормални отношения между насъ и нашитѣ съседи. Тѣзи въпроси трѣбва да бждатъ разрешени така, както договорътъ ги предвижда, за да можемъ наистина да мислимъ, че се създаватъ благоприятни условия за подобрене на отношенията между насъ и между съседнитѣ намъ държави.

Въпросътъ за малцинствата. Това е единъ въпросъ, който отъ 12 години занимава и общественото мнение въ Европа, и Обществото на народитѣ, но който тукъ особено, на Балканитѣ, не е направилъ нито една стѣпка напредъ. И азъ трѣбва да констатирамъ, че когато правимъ прегледъ на положението на народностнитѣ малцинства, нѣма положение по-тежко за народностнитѣ малцинства отъ положението на Балканитѣ и специално — на българскитѣ народностни малцинства. Нито едно отъ тия права, които сѣ дадени на тия малцинства въ международнитѣ договори, не е осъществено отъ нашитѣ съседи. Нито една отъ съседнитѣ държави не изпълнява тия задължения, макаръ тѣ да не сѣ наложени отъ насъ, а сѣ наложени на тѣхъ отъ тѣхнитѣ велики покровители чрезъ договоритѣ за миръ. И азъ ще се спра съ нѣколко думи да разгледамъ положението на нашитѣ народностни малцинства въ съседнитѣ намъ три държави, гдето ние имаме такива: въ Гърция, Югославия и Ромъния.

Въ Гърция българското малцинство остана значително намалено сега, поради конвенцията за „доброволното“ изселване. Голѣма частъ отъ нашитѣ сънародници бѣ изгонена и дойде у насъ, като бѣжанци. Друга частъ, обаче, продължава да живѣе тамъ, но и досега грѣцкото правителство не е изпълнило своитѣ задължения да даде права на това българско малцинство.

Въпросътъ за българското малцинство въ Гърция е билъ на нѣколко пѣти повдиганъ въ миналото. Най-напредъ той е билъ повдигнатъ въ Генуезката конференция отъ правителството на Стамболийски, обаче въ една теоретична форма, защото всички държави сѣ предявили тамъ своитѣ претенции по мирнитѣ договори. Разбира се, въ 1922 г. не можеше и дума да става за изпълнението на този договоръ отъ страна на победителитѣ и затова въпросътъ за малцинствата тогава не получи абсолютно никакво разрешение.

По-късно, подъ влиянието на известни фактори, грѣцитѣ се съгласиха да третиратъ този въпросъ съ насъ и, като резултатъ, презъ 1924 г. се подписа тѣжествено, подъ егидата на Обществото на народитѣ, тѣ наречената

конвенция Политисъ—Калфовъ. Съ тая конвенция грѣцката държава се съгласи да даде права на българскитѣ малцинства, както и България се задѣжи да даде права на останалитѣ малко грѣцки малцинства у насъ.

Когато, обаче, конвенцията бѣ внесена за ратификация въ грѣцката камара, тази последната единодушно я отхвърли. Едно тѣжествено поето международно задѣжение, подписано подъ егидата на Обществото на народитѣ, бѣ отхвърлено отъ грѣцката камара, и грѣцкото правителство не се съчетае бламирано въ този случай, а напълно се солидаризира съ решението на народното представителство.

Разбира се, въпросътъ не можеше да остане въ това положение, защото съ него бѣше заинтересовано самото Общество на народитѣ. Затова Съветътъ на Обществото на народитѣ поиска обяснение отъ грѣцкото правителство за нератифицирането на подписаната конвенция. Грѣцкото правителство се извини и се скри задъ вота на парламента и задъ настроението на общественото мнение. Обаче, едновременно съ това, грѣцкитѣ делегати въ Женевъ заявиха, че макаръ конвенцията да не е ратифицирана отъ грѣцкия парламентъ, грѣцката държава е готова да даде права на българскитѣ малцинства, щомъ като последнитѣ пожелаатъ такива права. Дори грѣцкитѣ делегати заявиха, че грѣцката държава сама ще улесни разрешението на този въпросъ съ създаването на учебници за българскитѣ малцинства въ Южна Македония и съ даването право на това население да избира свои български свещеници.

Разбира се, тази декларация, направена въ Женевъ отъ г. Какламаносъ и отъ г. Венизелосъ, които представляваха Гърция въ заседанията на Съвета на Обществото на народитѣ презъ м. мартъ 1925 г., бѣше направена по-скоро, за да се отбиятъ атакитѣ, които съ основание се отправяха противъ тѣхъ, но безъ искрено намерение да изпълнятъ своитѣ обещания. И наистина Гърция създаде нѣкакъвъ абecedаръ, отъ който сега вече нѣма никакви следи, единъ букваръ за българскитѣ малцинства тамъ, написанъ на нѣкакво македонско наречие, каквото не се говори никжде, измислено въ грѣцкото министерство на народната просвѣта, и напечатанъ — забележете — съ латиница, а не съ кирилица, когато тѣзи покроянини въ Южна Македония имаха преди 1912 г. свои български училища, кждето се преподаваше на български езикъ и по учебници, напечатани съ кирилица.

По-нататкъ, когато се сложи въпросътъ за балканската конференция, въпросътъ за българскитѣ малцинства въ Гърция бѣше също така повдигнатъ отъ наша страна. Ние заявихме, че не можемъ да участвуваме въ една конференция, кждето въпросътъ за малцинствата нѣма никакви изгледи да бѣде разрешенъ. Следъ като ние поставихме категорично въпроса, отъ Атина г. Папанастасиу, новиятъ министъръ-председателъ сега въ Гърция, отстъпи. Той заяви, че въпросътъ за малцинствата ще бѣде разглежданъ на Атинската балканска конференция. И наистина, въпросътъ бѣ засегнатъ, но засегнатъ теоритически. Самъ г. Венизелосъ, тогавашниятъ министъръ-председателъ, подчерта на нѣколко пѣти въ време на заседанията на конференцията и вънъ отъ нея, че безъ едно разрешение на миноритария въпросъ не може да става въпросъ за разбирателство и помирение между балканскитѣ народи. Но и това бѣше само една приказка безъ да получи нѣкакво изпълнение по-нататкъ. Малко по-късно, когато въпросътъ бѣ пренесенъ въ грѣцката камара, досегашиятъ министъръ на външнитѣ работи г. Михалакопулосъ отговори по следния начинъ на едно запитване на единъ грѣцки депутатъ по въроса за българскитѣ малцинства въ Гърция. Той каза: „Ние не сме противъ това, да дадемъ права на българскитѣ малцинства въ Гърция, но ние ще имъ ги дадемъ тогава, когато тѣ ги поискатъ. Но понеже тѣ не ги искатъ, естествено, ние не можемъ да имъ дадемъ тия права безъ тѣхно искане, безъ тѣхно настояване“. При това той добави: „За мене е ясно, защо българитѣ, колкото сѣ останали въ Южна Македония, не искатъ свои училища и свои църкви. Тукъ, казва, има стѣлкновение между две цивилизации: елинската и една славянска цивилизация. Естествено, че това население предпочита по-високата, елинската цивилизация, предъ по-низкостоящата славянска цивилизация и заради това то не иска училищни и църковни права“.

При това положение се ликвидира въпросътъ въ Гърция. Ние го повдигнахме втори пѣтъ на Цариградската балканска среща, и тогава г. Папанастасиу ни заяви, че въ проекто-пакта за балкански съюзъ има единъ специаленъ пунктъ, който урежда положението на малцинствата. И той постоянно пледираше предъ насъ въпроса: „Не настоявайте предварително да се разреши този въпросъ, а се съгласете да се приеме проекто-пактътъ, и възъ основа на институциитѣ, които се създаватъ въ него, ние ще

искате по-късно приложението на миноритарните договори.“ Но ние, които познавахме положението на Балканите и знаем по какъв начин се процедира и доколко самите миноритарни населения могат свободно да проявят своите права, много естествено, че ние не можехме да се доверим на едно такова теоритическо разрешение на миноритарния въпрос, и заради туй направихме пак декларация въ заседанията на съвета на балканската конференция въ Цариград, че без предварителното разрешение на миноритарния въпрос ние не можем да приемем пакта, който тръбва да служи като конституция на бъдещия балкански съюз. Така че въпросът за малцинствата въ Гърция остана открит въ оная форма, въ която той съществуваше от момента на подписването Ньойския договор и на специалните задължения, които пое Гърция за прилагане клаузитъ спрямо миноритарните населения.

Въпросът за нашите малцинства въ Югославия също така представлява, безспорно, един извънредно голъм интерес за насъ. И азъ ще се спра върху него въ свързка съ особенитѣ отношения, които съществуватъ между насъ и нашата западна съседка. Както знаете, тамъ се изработиха много теории за това славянско население въ Македония, което отъ вѣкове насамъ населява тази областъ. Въ по-далечното минало сѣрбитѣ бѣха признавали винаги, че това население е българско, и го признаваха дори до 90-ти години на миналия вѣкъ; признаваха го не само тѣхнитѣ учени, но го признаваха и тѣхнитѣ политици. До нашето освобождение винаги въ Сърбия се е гледало на Македония като на българска страна. Това може да се потвърди съ маса официални сѣрбски документи, които никога не сѣ отричали българския характеръ на Македония. Следъ Берлинския конгресъ Сърбия трѣбваше да промѣни своята политика; трѣбваше да се откаже отъ Босна и Херцеговина, защото търсѣше съюзничеството на Австрия, и тогава тя насочи своето внимание на югъ — къмъ Македония, задъ Шаръ-планина. Оттогава започнаха да се създаватъ тия теории, които се мѣнятъ съобразно съ обстоятелствата, макаръ че сѣ приподписани отъ голѣми сѣрбски учени, които теории единъ денъ изкарватъ това население като сѣрбско, другъ пътъ го изкарватъ като славянско, безъ определено национално съзнание, трети пътъ се стремятъ да го изкаратъ като общо югославянско население, както било общо югославянско населението отъ Адриатическо море до Черно море. Това е, впрочемъ, и най-новата сѣрбска теория — че отъ Адриатическо до Черно море нѣма отдѣлни славянски народи, а има само единъ славянски народъ и това е югославянскиятъ народъ, а всички други сѣ племена, *des tribus*, както се изрази Живко Топаловичъ на последната Цариградска конференция. Нѣма, казва той, нации, това сѣ отдѣлни племена, а има само единъ народъ, и това е югославянскиятъ народъ. Това е най-новата теория, която се изнесе отъ Бѣлградъ. Разбира се, на това може да се противопостави всичко онова, което историята и етнографията даватъ за населението въ Македония, и за другитѣ населения на Балканския-полуостровъ, отъ Адриатическо до Черно море. Нито България, нито Хърватско, нито Словенско не се съгласяватъ да се признаватъ като племена славянски, а твърдятъ, че тѣ сѣ нации и историята потвърждава, че тѣ сѣ нации. И затова въ всички срещи, които ние сме имали съ сѣрбитѣ, винаги сме поставяли въпроса на национална, а не на междуплеменна почва, и сме имъ казвали: „Ако вие желаете едно споразумение между насъ и васъ, между българи и сѣрби, трѣбва да се даде едно разрешение на македонския въпросъ. И забележете, това разрешение на македонския въпросъ ние днесъ не го търсимъ въ присъединението на Македония къмъ България, ние го търсимъ въ признаванетоъ културата и етническитѣ права на българското население въ Македония. Дайте този минимумъ, дайте това, което е най-малко, и пѣтътъ за едно споразумение между насъ и васъ ще бѣде открито. Позволете, казваме ние, на българското население въ Македония да заживѣе свободенъ животъ, допустнете българската култура най-малко наредъ съ сѣрбската, нека българската книга тамъ да не бѣде запретена и изгаряна на ауто-да-фе, както е ставало това въ сѣрбнитѣ вѣкове, допустнете българския езикъ въ училищата, допустнете го въ администрацията, допустнете го навсякъде и ще видите, че наистина пѣтътъ за едно разбирателство между насъ и васъ ще бѣде открито.“ Обаче оттамъ не се съгласяватъ да възприематъ нашата теза. Тѣ казватъ: „Дветѣ култури наедно ще бѣде нѣщо опасно, пакъ ще имаме стѣлкновения, пакъ ще имаме борби“, и заставатъ пакъ на своята постоянно поддържана теза: „Елате да раздѣлимъ окончателно Македония“, или както казватъ тѣ: „Границата между дветѣ култури, българската и сѣрбската, е определена на северъ отъ Тимока, елате

да я определѣмъ и на югъ въ Македония и веднѣжъ завинаги да свършимъ съ борбитѣ между насъ и васъ“. Разбира се, едно подобно разрешение, каквото тѣ искатъ, не може тѣй лесно да намѣри своето приложение въ отношенията между двата народа, тѣй като има една традиция, има една история, има едно национално съзнание, които не могатъ лесно да се заличатъ. Тая традиция и това национално съзнание съществуватъ и продължаватъ да съществуватъ и онзи, който иска да върши реална политика, трѣбва да държи смѣтка преди всичко за тѣхъ. Безъ едно такова проникване въ действителното състояние на нѣщата, безъ воденето на една такава реална политика, много естествено, не могатъ да се постигнатъ никакви резултати. Погрѣшно мислятъ въ Бѣлградъ, че българскиятъ народъ и българската държава, каквото и положение да заематъ днесъ на Балканския полуостровъ следъ Ньойския договоръ, ще се съгласятъ на една безусловна капитулация. Нѣкога, когато преди 25 години Клемансо пледираше въ френската камара за отдѣлянето на цѣрквата отъ държавата, бѣше казалъ: „Единъ управникъ може да отиде въ Каноса, единъ министъръ може да отиде въ Каноса, единъ кралъ може да отиде въ Каноса, единъ императоръ може да отиде въ Каноса, но единъ народъ никога не отива въ Каноса“. И българскиятъ народъ, колкото и да е униженъ и оскѣрбенъ сега следъ войнитѣ, никога нѣма да отиде въ една политическа Каноса, както едно време Хенрихъ IV отиде да моли папа Григорий VII да го прости въ Каноса. Единъ народъ никога нѣма да отиде въ Каноса. Трѣбва да разбератъ добре въ Бѣлградъ, че двата народа трѣбва да бѣдатъ третирани като равни, като равноправни, че днесъ въ XX вѣкъ и най-малкиятъ народъ заслужава същото уважение, каквото заслужава и най-голѣмиятъ народъ; че днесъ и победениятъ народъ заслужава същото уважение, каквото заслужава и победителятъ. Само тогава, когато въ Бѣлградъ разбератъ тая истина, само тогава е възможно едно споразумение между насъ и тѣхъ. Но докато тѣ продължаватъ да ни третиратъ съ високоумѣрие, да ни третиратъ като победени и като такива, които сме предоставени да влѣземъ въ състава на югославянската държава, безъ да зачитатъ волята на нашия народъ, много естествено е, че никакво споразумение между насъ и тѣхъ не може да стане.

Но азъ мисля, г. г. народни представители, че новото време вече носи и новитѣ идеи, че и тамъ израства едно ново поколение, което нѣма да живѣе съ манталитета на старитѣ, едно ново поколение, което смѣта, че наистина едно споразумение между двата братски славянски народи е необходимо и наложително, но е необходимо същевременно да стане само при пълното зачитане правата на адната и другата страна. И само когато наистина тамъ възтѣржествува едно такова гледище, когато тамъ започнатъ да гледатъ на България не отгоре, а като на равноправна, когато ще изчезне високоумѣрието, което дълго време съществува отъ тамъ къмъ насъ, тогава само наистина ще може да става дума за едно разбирателство, за едно споразумение между насъ и нашата западна съседка. Това е, мисля, една аксиома, върху която не бива повече да се спори.

Минавамъ върху положението на българскитѣ малцинства въ Ромѣния. Трѣбва да признаемъ, че една единствена държава, където българскиятъ елементъ се признава като такъвъ, това е Ромѣния. Въ Гърция ни наричатъ славяногласни, въ Сърбия ни третиратъ като югославяни, единствено само Ромѣния третира българскитѣ малцинства като такива. Обаче режимътъ, подъ който живѣятъ българскитѣ малцинства тамъ, съвсемъ не е такъвъ, какъвто предвиждатъ миноритарнитѣ договори, и азъ ще прибавя още, че съвсемъ не е такъвъ, подъ какъвто режимъ живѣятъ другитѣ национални малцинства тамъ, особено нѣмцитѣ и маджаритѣ. Ромѣнската държава третира по единъ особенъ начинъ българскитѣ малцинства тамъ: не имъ дава ония права, които дава на другитѣ миноритарни населения. Факти: въпросътъ за цѣрквитѣ, въпросътъ за училищата. Училището — това е въ сѣщностъ най-голѣмото искане днесъ на миноритарнитѣ населения; детето да има право да се учи на своя майчинъ и бащинъ езикъ, детето да мине най-напредъ основното си образование на своя роденъ езикъ, а следъ това, по-нагоре, вече може да следва и въ училища, където се преподава на езика на болшинството. Ромѣния, обаче, не отвори български миноритарни училища въ Добруджа, при все че въ чл. 10 на договора за малцинствата, който е подписанъ на 10 декември 1919 г., е казано изрично, че въ всички градове и окръзи, където живѣе миноритарно население въ значителна пропорция — *dans la proportion considerable* — трѣбва да се откриятъ миноритарни училища,

издържани с средства на държавата и другите обществени фондове. Ромъния допуща само откриването на четири частни български училища в четирите градове на Южна Добруджа, които, обаче, се издържат с голяма мжка от населението, но нито едно българско училище в селата. Въ най-големите села, в които българските села, там където е имало български училища от 100 години, които са създадени преди 100 години от старите българи там, нито в едно от тези села няма открити български училища. Ромъния отпуска известни субсидии за издръжка на миноритарните училища. И докато за нъмските училища отпуска една сума от около 20 милиона леи, за маджарските — около 12 милиона леи, за българските училища досега е дала само еднократно 400 хиляди леи. 400 хиляди леи за издръжката на четири училища в Южна Добруджа и то отпущнати само една година! А в това време само отъ поземеленъ данъкъ ромънската държава е събрала отъ Южна Добруджа тази година 220 милиона леи. Отъ тези седем хиляди квадратни километра, които представлява Добруджа, и то като е освободила отъ този данъкъ своите преселници, купувачите, е събрала 220 милиона леи отъ единъ облогъ отъ 290 милиона леи. Естествено, че това население, което плаща тия данъци, заслужава една по-добра участъ, едно по-добро третиране. Тръбва да се съгласятъ въ Букурещъ, че еднакво тръбва да третиратъ всички свои национални малцинства. Намистина, България няма оная сила, която има Германия, но поведението на българската държава не е безразлично за Ромъния и въ стопанско и въ политическо отношение. Поведението на нашия народъ, макаръ и малък, отъ 6 милиона души, обезоруженъ, има своята стойностъ тукъ, на Балканския полуостровъ. Историата ни доказва, че намистина неговата стойностъ е била голяма и затуй, може би, сж нашите голями нещастия въ течение на войскове — защото заемаме едно извънредно важно, защото заемаме едно централно място на Балканския полуостровъ, където се кръстосватъ много интереси и отъ където зависи разрешението на много голями въпроси. Да вземемъ, напр., нашето участие въ голямата война. Ако бихме отишли на страната на Съглашението, щеше да се намъни съвършено ходътъ на войната и щеше да се получатъ съвършено други резултати. Следователно това място, което заемаме, не може да бъде безразлично. Всяка държава, която би търсила нашето приятелство, тръбва, много естествено, да обърне внимание на това. Безъ едно разрешение на този боленъ въпросъ между насъ и Ромъния — въпросътъ за нашите малцинства въ Добруджа — не може да има разрешение на всички оная голями проблеми, които съществуватъ и интересуватъ еднакво и насъ и ромънската държава.

България, прочее, може и тръбва да претендира за откриване на български училища въ Добруджа, особено въ по-големите села, особено въ оная села, където има по-компактна маса българско население. Но тръбва и въ Ромъния да разбератъ, че тръбва да откриятъ тия училища, тъй както ги откриха за нъмците, както ги откриха за маджарите. Напр., маджарите иматъ онова количество училища, което имаша преди 1915 г., преди европейската война. Нъмските училища въ Трансилвания сж въ същото количество, въ което бяха преди европейската война. Само българските училища въ Добруджа следъ анексията се закрива. Тъ бяха 270 съ 21.000 ученици, а днесъ сж само четири частни български училища, които живеятъ при извънредно голями мъжнотии, които нитъ се създаватъ отъ страна на централната властъ.

Сжко така ще тръбва да се обърне внимание, г. г. народни представители, на особенния начинъ, по който ромънските власти третиратъ българското население въ Южна Добруджа, особено по въпроса за земи. Иззека имъ земи. Взеха повече отъ $\frac{1}{4}$, а на мюсюлмана взеха половината отъ земи. Но и въ онова, което остана, и тамъ българите не се чувствуватъ сигурни, и тамъ постоенно ги стъпватъ въ владението имъ. Тръбва една по-справедлива властъ, тръбва да се установи намистина една правна властъ въ Добруджа, която да третира еднакво всички жители на тая нещастна провинция.

Сжко така не тръбва да се ограничаватъ и другите културни права на българското население тамъ. Имаше дробни истинни привилегии, но които все пакъ характеризиратъ отношението на властта къмъ българското население. Така напр., всяка година досега българите въ Южна Добруджа празнуваха Св. Кирилъ и Методий на 24 май новъ стилъ. Тая година, въ началото на и. май, българските общини въ Добричъ и Силистра получаватъ едно съобщение отъ Токийския епископъ съ седмично

въ Кюстенджа, че празнуването тръбва да стане на 11 май новъ стилъ. Българите протестиратъ и се обръщатъ къмъ патриарха Митрополитъ, като казватъ, че този празникъ е общъ за всички славяни и тръбва да го празнуватъ тогава, когато го празнуватъ всички славяни. Присматътъ на Ромъния имъ казва, че щето празнуватъ на 11 май новъ стилъ; иначе нямало да позволи на 24 май да се празнува и да се служи славянско богослужение. Само на 11 май щеше да позволи славянско богослужение въ църквите. Въ църквите на Южна Добруджа богослужение се чете много рядко на славянски езикъ.

Другъ случай. Една трупа отъ българи-любители отива отъ Тутраканъ въ Силистра да представи пиесата „Милионерътъ“. Въ срѣдата на представлението се прави скандалъ, който се покровителствува отъ властта и представлението се прекъсва. Това представление е било мирно проявление, мирна манифестация на българската култура, обаче една тълпа, която е била покровителствувана и фаворизирана отъ властта, идва да развали това мирно тържество. Естествено, г. г. народни представители, при такива условия не може да има една нормална отношения между насъ и нашата северна съседка, защото националниятъ проблемъ, колкото и да се отрича отъ интернационалистите, той съществува и всичко онова, което се върши спрямо българите въ съседните намъ държави, много естествено, предизвиква реакция у насъ. Така че едно отъ главните условия за добри отношения между насъ и северната ни съседка не се състои въ това, да правимъ срещи, да държимъ речи и да размениваме любезности помежду си, а се състои въ провеждане на една политика на действително задоволяване на оная, която сж онеправдани. А онеправдани въ случая сме ние. 700 хиляди българи живеятъ въ Ромъния — въ Бесарабия и въ Северна и Южна Добруджа. Това българско население е най-мирно и най-труднолюбиво. Достатъчно е Ромъния да задоволи неговите най-легитимни аспирации и неговите най-скромни искания, и то ще бъде намистина население, което ще работи за ромънската държава повече, отколкото всяко друго миноритарно население. Най-малко могатъ да обвинятъ въ иредентизъмъ насъ, българите, въ сравнение съ другите миноритарни населения въ Ромъния. Ние не можемъ да претендираме за никаква частъ отъ Бесарабия, ние сме се отказали отъ териториални претенции въ Южна Добруджа. Българската политика иска едно: дайте права на това население, задоволете го, за да не бъде то агентъ на аспирации и на движения, които действително могатъ да смутятъ силата и единството на ромънската държава; дайте на туй население най-малкото, което тръбва да му се даде, и то ще бъде едно легално население, което намистина винаги ще бъде въ услуга дори на самата ромънска държава и ще послужи като едно съединително звено между насъ и насъ, ще допринесе за изглаждане на всички търкания между насъ и насъ. (Възражения отъ работниците)

Сжщиятъ този въпросъ се поставя и касателно секвестра на имотите на българските подданици. Най-после, Ромъния не се съгласи да вдигне секвестрите, както ги вдигнаха други държави; тя не се съгласи да се присъедини къмъ конвенцията Ено, а отнде до край. Тя поиска да продаде имотите, които бяха секвестирани, и България, за да я омилостиви, се съгласи да плати 110.000.000 леи. Вдигна се секвестърътъ отъ имотите, но отъ непокритите и досега не е вдигнати и продължава да тежи върху нашите подданици, които имоти останаха въ Ромъния. И по този въпросъ тръбва да се направи нѣщо. Тръбва Ромъния веднѣжъ заинаги да разреши и този въпросъ, като се съгласи да не прилага тъй строгото онова постановление на своята конституция, споредъ което чужденци не могатъ да иматъ имоти въ Ромъния. Защото въ този моментъ да се продадатъ тия имоти, тръбва да се продадатъ на една голяма безценница, а ако не се продадатъ, Ромъния тръбва да издаде за стойността имъ облигации и въ сжщностъ ще плати само една много малка частъ, може би $\frac{1}{10}$ частъ отъ стойността, която тия имоти иматъ. Така че въпросътъ за вдигането на секвестра е единъ камъкъ преткновененъ за едно по-добро разбирателство между насъ и нашата северна съседка.

Но азъ се повръщамъ на въпроса за малцинствата, който ще остане за дълго време най-важниятъ въпросъ. Нашата северна съседка или ще даде призна на нашите малцинства и отношенията ни съ нея ще бъдатъ добри, или, ако тя продължава да ги третира както досега, тия отношения между насъ и нея неминуемо ще бъдатъ много лоши.

Друго едно постановление на Ньойския договоръ, върху което азъ казахъ, че ще се спра, това е въпросътъ за

чл. 48 от този договор — излезът на Егейско море. Това е също така, според мене, едно право, което ни дава договорът. Вие знаете условията, при които стана отстъпването на Западна Тракия на Гърция. Първоначално Западна Тракия беше отстъпена на съюзените и сдружените сили, на Съглашението. Убеждението на българската делегация въ Нюби беше, че от Западна Тракия ще се създаде една автономна област, която може би ще бъде под мандата на някоя велика сила и през нея България ще има свой свободен излез на Егейско море. Когато, обаче, американската делегация си отиде от Нюби, тогава въ Сан-Ремо, през април 1920 г., Съглашението реши друго — отстъпи както Западна, така и Източна Тракия на Гърция. България бѣ лишена от ония изходи, които би имала, ако тая област беше останала въ ръцете на Съглашението или на една от великите държави. България естествено не можеше да приеме това решение и тя манифестира своята воля на Лозанската конференция. На Лозанската конференция правителството на Стамбулски послани много правилно въпроса за Западна Тракия: България не може да се лиши от териториален излез на Егейско море. България не може да приеме такова решение, каквото ѝ се предлагаше въ разни форми; каквото предлагаше подкомисията на генералъ Вейгандъ — Гърция да отстъпи 10 кв. км. на България отъ Егейския брѣгъ и тамъ тя да построи свое пристанище; администрацията на това пристанище да бъде въ български ръце; това пристанище се свързва съ българската територия чрезъ една международна железница. Тогавашиото българско правителство отхвърли това предложение, защото го сѣмѣна неприемливо за България, нерационално отъ гледна точка на българските интереси. И наистина всѣка една държава се стреми да има свой териториален излезъ на море. Безъ море не може никоя държава да живѣе. Обяснимъ е стремението на Полша къмъ море; обяснимъ е стремението и на Югославия да има по-широкъ достѣпъ на Адриатическото море. България, която тежи съ своя корпусъ въ цѣвѣта на Балканския полуостровъ и на цѣлия Егейски брѣгъ, много естествено, не може да мине безъ единъ прѣкъ излезъ на Егейско море. И заради туй, тъй както бѣ поставенъ въпросътъ за нашия излезъ на Егейско море на Лозанската конференция, азъ мисля, че бѣ поставенъ най-правилно и че българската политика не трѣбва никога да се отклонява отъ едно подобно разрешение на този въпросъ. Всички други разрешения, каквито и да бъдатъ, напр., търговски излезъ въ Солунъ, или търговски излезъ въ Канала, не могатъ да разрешатъ голѣмия въпросъ за териториалния излезъ на българската държава на Егейския брѣгъ. Наистина, днесъ този въпросъ изглежда много мъчени за разрешение, но като единъ националенъ идеалъ и като една държавна необходимостъ, той остава и ще тежи винаги на българската политика. Българската политика не може никога да се откаже отъ едно подобно рационално и справедливо разрешение на този въпросъ, защото на много мѣста нашата граница достига само на 20 км. отъ Егейския брѣгъ. Оная държава, която държи цѣвѣта, срѣдата на Балканския полуостровъ въ своите ръце, не може да се лиши отъ единъ излезъ на Егейския брѣгъ, който е толкова близо до нея. Когато водитъ на Егейското море се виждатъ отъ нашите върхове, ние не можемъ да се не стремимъ къмъ това море. Безспорно и едно легитимно, законно право на всѣки единъ народъ е да се стреми къмъ това. Българскиятъ народъ винаги се стреми къмъ едно такова рационално разрешение на този въпросъ.

Нашите отношения съ Турция единствено сѣ уредени въз основа на единъ международенъ договоръ. Съ други държави ние нѣмаме свободно подписани конвенции за уреждането на нашите отношения — нито съ Гърция, нито съ Сърбия, нито съ Ромъния. Единствена е Турция, съ която имаме такъвъ договоръ. Обаче и този договоръ се подписа съ тежки жертви отъ българска страна. България се откажа отъ легитимни, въковы, традиционни права на своето население въ тая областъ. Това население бѣ изгонено съ подписването на този договоръ, то изгуби всѣкакви права върху тази територия. Гръшка ли е било това на нашата политика или не — ще покаже бъдещето. Въ всѣки случай отъ турска страна, ако се желае нашето приятелство, не трѣбва да се настоява за едно строго приложение на този договоръ. Напротивъ, залогътъ за едно приятелско отношение между насъ и Турция се състои въ смекчаване на много отъ ония строги клаузи, които съществуватъ въ този договоръ. Ако ние вземемъ да изпълняваме този договоръ, както би се тълкувалъ, най-строго и най-ограничително, много естествено, ще се създадатъ нови причини за неприязнь между насъ и нашите съседи отъ югоизтокъ.

Идва въпросътъ, г-да, за разоръжението. Сѣмѣтаме, че наистина България, по смѣтата на ~~нашите~~ договори, има известни права. Но този въпросъ вече не е само нашъ, той е въпросъ на всички победени, той е единъ въпросъ, който ще бъде третиранъ на предстоящата конференция, безъ, разбира се, да знаемъ дали ще бъде разрешенъ. Въ всѣки случай, България източно може да остане при това положение, въ което е била досега; при ограниченъ въ договоритѣ, които ни свеждатъ не само до една безпомощностъ въ външната политика, но които ни свеждатъ до една безпомощностъ дори вътрѣ, при уреждането на нашите собствени отношения. Трѣбва да се разбере отъ ония, които ще решаватъ този голѣмъ въпросъ за разоръжението въ предстоящата конференция, която ще се събере сега въ Женева, че въ международния животъ има една максима: всички норми трѣбва да се прилагатъ по единъ и сѣщъ начинъ спрямо всички държави. Или ще трѣбва да имаме общо разоръжение, или по необходимостъ ще настане общо въоръжение. Това ни казва историята. Всички опити да се ограничатъ нѣкои държави не сѣ дали никакъвъ резултатъ. На Парижкия конгресъ се наложила ограничението на Русия за неутрализиране на Черно море. Но това трая 17 години. Следъ 17 години ограничението падна, неутрализацията на Черно море бѣ денонсирана и се премахна. Въ сѣщото положение се намираме и сега. И ако, наистина, се желае едно рационално разрешение на въпроса за разоръжението, преди всичко победителитѣ трѣбва да се съгласятъ да трѣгнатъ по нѣмъ на общото разоръжение. Това е единствениятъ възможенъ начинъ за благоприятното разрешение на тоя въпросъ, иначе може би ще отидемъ до денонсирането на ония клаузи отъ договоритѣ, които създаватъ ограничения за победените, така, както въ 1870 г. Русия бѣ принудена да денонсира чл. II отъ Парижкия договоръ, който неутрализирваше Черно море.

Г. г. народни представители! Това сѣ голѣмий въпросъ, които раздѣлятъ насъ отъ нашите съседи. Както виждате, ние ги поставяме на договорна почва. Ние не искаме даже едно друго наше легитимно право — една ревизия на тѣзи договори. Азъ мисля, че тази ревизия ще се наложи не като резултатъ само на нашите усилия, но като резултатъ на общоевропейската и общочовѣшката политика. Онова, което ние искаме въ този моментъ, почива на самите договори, които ние подписахме не доброволно, но които ни се наложили и които създаватъ хиляди ограничения за насъ; които ни поставятъ да живѣемъ въ едно извънредно тежко положение, и въ политическо, и въ стопанско, и въ културно отношение. Това е най-малкото, което трѣбва да иска българскиятъ народъ. Не само негово право е, но неговъ дългъ е да го иска, защото азъ мисля, че ако не настѣпи разрешение на тия малки въпроси отъ гледна точка на победителитѣ, а голѣми за насъ, победенитѣ, не могатъ да се установятъ никакви приятелски отношения между балканските държави и не може да става, преди всичко, дума за никакъвъ балкански съюзъ. Балкански съюзъ, балканско братство и приятелство сѣ възможни само тогава, когато най-малко бъдатъ изпълнени договоритѣ. *Pacta sunt servanda* ни отговарятъ винаги, когато ние повдигаме въпросъ за изпълнение на договоритѣ. Е добре, изпълнете ние преди всичко нашите задължения, защото ние вече отдавна изпълнихме нашите задължения — сто думитѣ, които ние трѣбва да кажемъ на нашите съседи. Ние ги казваме и ще трѣбва да ги казваме винаги съ все по-голѣма настойчивостъ, защото въ международния животъ само оня, който се бори, само той може да спечели, оня, който постоянно отлага и мѣлча, много естествено, че не може да добие нищо. За жалостъ, нашата политика по всички тия въпроси досега е само мѣлча. Азъ не казвамъ, че ние трѣбва да правимъ жестове, които не отговарятъ нито на нашия ръстъ, нито на нашето международно положение. Но едно легитимно, законно, договорно поставяне на тия въпроси трѣбва да се направя и трѣбваме, мисля, отдавна вече да бъде направено. Напримѣръ, въпросътъ за малцинствата трѣбваше досега вече отдавна да бъде разрешенъ. Азъ казахъ, че само Стамбулски единъ нѣтъ го постави на Генуезката конференция презъ 1922 г. и следъ това той окончателно замръ. Въпросътъ за егейския излезъ също така не се постави. Досега ние се ограничаваме да третираме съ Гърция само стопански въпроси, а по политически въпроси — тоя за Егея и тоя за малцинствата — почти нищо до сега не сме направили. Единствено изключение прави оная нещастна конвенция Политисъ — Калфовъ отъ 1924 г., която не получи никакво приложение и нашите малцинства въ Гърция не можахъ да получатъ никакви реални резултати по нея.

Следователно, азъ сѣмѣтаме, че българската политика, която трѣбва да води къмъ едно споразумение съ нашите съседи, трѣбва да върви именно по тоя пътъ. Ние трѣбва

да поискаме от нашите съседи едно постепенно, едно лоялно изпълнение на задълженията им към нас. Азъ казахъ, че ние отдавна изпълнихме нашите задължения и продължаваме, при един голъми мъжнотии и при един голъми усилия, да изпълняваме онова, което е останало още неизпълнено по въпроса за външните платени и за репарациите. У насъ всъди денъ идватъ бължани, тръбва да се спре тоя притокъ на бължани. Тръбва да се създадатъ всички условия за нашите сънародници да могатъ да останатъ тѣ въ своите огнища. Защото тѣ не ги напушатъ само отъ любовъ, за да дойдатъ тукъ, а защото сѣ форсирани, защото сѣ заставени отъ една нечовѣшка властъ да напуснатъ своите селища и да търсятъ спасение въ братска България. Една конвенция, каквато е тая за доброволното изселване отъ 1919 г., се обърна въ една насилническа конвенция. Не питаха нашите сънародници, дали искатъ да напуснатъ своите огнища, кждето живѣятъ отъ хиляда и повече години, а ги заставятъ насилъ да бѣгатъ въ братска България. Не може това положение да продължава, и за въ бждеше. Потокътъ отъ бължани отъ Добруджа идва и сега, заселването куцовласи тамъ става и сега. Нима не е вече крайно време ромънското правителство да спре изгонването на българите, да спре и заселването на куцовласите тамъ? То ги взема отъ гръцка или отъ сръбска Македония, събира ги отвредъ отъ Балканския полуостровъ и ги заселва само въ Южна Добруджа. Нима не може да ги засели и другаде въ своята обширна територия? Ромъния има 280.000 кв. км. съ едно население отъ 17 и половина милиона. Тя можеше да разсели тия свои съотечественици навсѣкжде другаде изъ своята територия, а не да ги натрупва само въ Южна Добруджа, край българската граница и съ това да влоши повече положението на нашите сънародници, а зедно съ това да влоши и отношението между насъ и Ромъния. На тая политика, много естествено, тръбва да се тури точка. Не може понататкъ да се създава едно невъзможно положение на нашите сънародници тамъ, не може повече да продължава тоя адъ, отъ който могатъ да се освободятъ само като подирятъ прибѣжище въ братска България. Тѣзи малки права, които договорите даватъ на това население, тръбва да бждатъ изпълнени и то съ една готовностъ отъ страна на нашите съседи, особено отъ страна на нашата северна съседка, която винаги говори, че тя иска и толерира правата на националните малцинства, включително и на българското малцинство.

Свѣтътъ живѣе въ една особена епоха. Никой не знае какво ще стане утре. Колелото на свѣтовната история се върти по-бързо, отколкото всѣки другъ пътъ. Днесъ единъ народъ, който е униженъ и онеправданъ, утре може пакъ да се въздигне и, закрепналъ, да подири накрънените свои права. И ако наистина ние тръбва да предпазваме тоя Балканъ отъ чужди нашествия и отъ национални сътресения, налага се едно споразумение между балканските държави — едно споразумение справедливо, едно споразумение лоялно лоялно. Всѣко друго хитруване отъ една или друга страна ще дава само обратни резултати, ще продължава да влошава положението на Балкана и да улеснява чуждите аспирации върху Балканския полуостровъ, които могатъ да дойдатъ отъ всички страни, както презъ цѣлия XIX вѣкъ чуждите аспирации тласкаха балканските народи къмъ постоянна борба, докато най-после ги раздѣлиха и ги въкараха въ противни лагери презъ последната война, което докара и днешното непоносимо положение и у насъ, и у нашите съседи.

Това е то простиятъ урокъ отъ вчерашната история. Достатъчно е само да имаме желание да прочетемъ този урокъ и да разберемъ неговия дълбокъ смисълъ и наистина ще може да се направи твърде много за едно разбирателство и споразумение между балканските народи, каквато целъ преследва българската политика. България, въпрѣки всичко, подава ръка на своите съседи. Достатъчно е тѣ да бждатъ малко по-благоразумни и да направятъ най-малка отстъпка, която се иска, и наистина едно сприятеляване, едно сближаване, едно съюзаване дори между балканските народи може да стане и въ такъвъ случай ще се отбиятъ всѣкакви аспирации, които могатъ да дойдатъ отъ югъ или северъ, които могатъ да дойдатъ отъ западъ или отъ изтокъ. (Ржкоплѣския отъ мнозинството и македонците)

Председателъ: Има думата народниятъ представителъ г. д-ръ Константинъ Станишевъ.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Г. г. народни представители! Ако има министерство, разбирътъ на бюджета на което да не тръбва да бжде намаленъ, а, напротивъ, да бжде увеличенъ, това е, безспорно, бюджетътъ на Министерството на външните работи. Следъ подписването на мирните дого-

вори въ околностите на Парижъ, нуждите на това министерство нарастнаха твърде много. За да бжде единъ държавенъ въпросъ правилно разрешенъ, той тръбва да бжде и правилно изясненъ. За да може да пледираме дадена наша кауза, ние тръбва да имаме наши органи вънъ. Ние тръбва да имаме преди всичко добро представителство на нашата държава въ чуждестранните столици. Нашето дипломатическо тѣло днесъ тръбва да бжде по-добре подбрано, отколкото когато и да било. България тръбва да намбри въ тая смисълъ най-достойните свои чада и да ги изпрати, кждето е нужно, за да можемъ не само когато нашите министри на външните работи, по единъ или другъ случай, се намбрятъ навънъ отъ държавата, да осветляваме мбродавните фактори по нашите въпроси, но да имаме хора, които ежедневно, споредъ низана събитията, които се явяватъ, да осветляватъ тѣзи мбродавни фактори асѣкога правилно, съ вещина и умение. Тръбва да имаме енергични хора като представители на нашата държава въ чужбина. За ради туй, обаче, тѣ тръбва да бждатъ и добре платени. Не тръбва да изпадаме въ положението, щото наши пълномощни министри, неполучили заплатите си за 3 или 4 месеци, да сѣ принудени да правятъ заеми отъ частни лица или же отъ частни банки. Не тръбва да имъ отнемеме възможността, когато въ даденъ моментъ по тѣхна преценка тѣ биха могли тѣй или иначе да се застѣпятъ по даденъ въпросъ, който интересува нашата държава, угнетени, притѣнени, да избѣгватъ дадена среща или да не се отзоваватъ на дадена покана. Туй, преди всичко, колкото и свѣтътъ да знае, че България е много бедна страна, унижава престижа и на самата държава, която тия наши дипломати има да представляватъ въ чужбина. Тръбва да имаме въ чужбина като представители на българската държава хора сведущи, хора съ вестранна ерудия и особено хора, които да познаватъ добре отечествената география, да познаватъ добре историята на народа ни, на племето ни, да познаватъ перипетияте, презъ които презъ вѣковете е миналъ българскиятъ народъ, та когато бждатъ, умислено или не, запитвани отъ чуждестранни фактори, които по-рано твърде често сѣ получавали осветления отъ нашия неприятели, да могатъ да дадатъ отговоръ точенъ, ясенъ и съгласенъ съ истината, за да може да допринесатъ въ полза на дѣлото ни, негли да се изложатъ или да дадатъ една преценка по даденъ въпросъ, която ще се окаже въ по-голъма наша вреда отъ тази, която биха направили нашите неприятели.

Вчера единъ отъ ораторите, като говорѣше по законопроекта за розовото масло, каза: нека не поставяме цената 6 л. за килограмъ розовъ цвѣтъ, защото тогава чужденците ще ни кажатъ: „Самата ваша държава опредѣля тази цена, ние не ви даваме повече“. Моята мисль горедолу е същата. Имало е случаи, когато наши пълномощни министри не сѣ познавали нашата отечествена география, не сѣ знаели какво собствено България до денъ днешенъ или въ миналото е искала въ народностно отношение. Ние тръбва да направимъ всичко възможно, щото въ чужбина да се намиратъ повече вещи наши хора по сички държавни въпроси. Нека ние премахнемъ, напр., закона, споредъ който всѣки българинъ, получаващъ пенсия и живущъ въ чужбина не знамъ колко години полъ редъ, да не може вече да я получава. Напротивъ, ако ние имаме хора съ напреднала вече възраст, хора, които презъ цѣлия си животъ сѣ боравили съ политика, съ дипломация и съ обществени работи, нека, ако тѣ нѣматъ свои сръдства, да имъ разрешимъ да си получаватъ пенсията въ чужбина, да додаде даже нѣщо и Външното министерство, за да може, лѣкувайки по разните курорти своите недъзи, да осветляватъ обществото по нашето положение.

Защото, г-да, общественото мнение — дълбоко съмъ убеденъ, че всички сме съгласни съ това — не е безъ значение. Нашите неприятели на него отдаватъ твърде голъмо значение. Вчера четохъ въ „La Republique“, заимствувано отъ „L'Europeen“, едно антрефиле, озаглавено „Модерниятъ убийства“. И тамъ, като подкачатъ отъ убийството на Линколнъ, минаватъ къмъ това на Карно, после на италианския кралъ Хумбертъ и др., безъ да казватъ името на убиеца, и особено неговата националност, но като дохождатъ до гръцкия кралъ Георги, казватъ, че той въ 1913 г. бѣ убитъ отъ българинъ. По-долу поменуватъ за убийството на австрийския престолонаследникъ въ Сараево, но пакъ не казватъ отъ каква народност е убиецътъ. Тѣ не поменаватъ, че го убилъ българогласенъ елинь, за да се знае поне, че е билъ македонецъ, а казватъ чисто и просто, че е българинъ. Бжда се ясно, какво се цели: да се обругае българскиятъ народъ; обществото, народътъ, който ще чете този вестникъ, да остане съ впечатлението, че действително българинътъ не е цивилизованъ, че ако на фронта французките офицери, за да изплашатъ тѣхните войници, да се не предаватъ на българските предни постове, сѣ ни наричали

„канибали“, че действително трябва да сме такива, за да убием един такъв добър краљ като Георги, който ако бѣше живъ, може би и нашето положение щѣше да се опредѣли на страната на Антантата. Така се всѣва умишленостъ насъ, а се насаждатъ добри чувства къмъ нашитѣ противници. А ние какво правимъ? Въ Парижъ имаме представител на печата — отзовахме го. Като прочетохъ вчера това антрифиле въ „La Republique“, потърсихъ по телефона директора на печата и му обърнахъ внимание. Обаче ако ние имаме представител на печата въ Парижъ, той би поправилъ това, защото най-сетне то не е работа на пълномощния министъръ. А такива случаи се нѣжатъ единъ следъ другъ ежедневно. А общественото мнение има значение. Виждате, г-да, какво става днесъ въ Франция. Ето дохожда друго правителство, което може би ще смѣтне, че е вече излишно Франция да поддържа диктатурата въ Югославия, което може би ще види по правилно нѣщата, което може би ще направи по-друга преценка. Та общественото мнение, това сж избирателитѣ, това сж гласовѣтѣ, които качватъ и свалятъ правителствата. Когато едно общественото мнение е правилно осветлено, то ще потърси правителството, което ще прокара неговитѣ схващания и разбирания.

Ето защо казвамъ и повтарямъ, че въ това отношение не трябва да се правятъ абсолютно никакви икономии. Напротивъ, нека въ сегашния бюджетпроектъ на Министерството на външнитѣ работи да додадемъ даже, за да имаме пипала вънъ, за да имаме повече очи и уши, за да имаме хора, които ще изнесатъ правилно нашата кауза предъ външния свѣтъ, защото единствениятъ начинъ за борба остава само този.

Ние правимъ икономии въ това министерство тамъ, където, по моя преценка, хичъ не би трѣбвало да се правятъ такива. Съкращава се въ Турция, въ Лозенградъ, епархията. Отъ Одринската и Лозенградската епархия се образува една. Ще бѣде управлявана отъ митрополитъ Неофитъ, следъ като епископъ Никодимъ се помина.

Ставаше дума да се изпрати въ Америка епископъ. Тамъ, г. г. народни представители, имаме голѣма емиграция, като отъ предѣлитѣ на царството, така и отъ Македония. Българитѣ отъ Македония тамъ сж около 50 хиляди души, които никога не сж дохождали въ България, които твърде здраво държатъ на своето българско име и които отъ дълги години вече сърбитѣ правятъ опити да деморализиратъ, да ги съблазнятъ съ обещания, съ заплахи къмъ тѣхнитѣ роднини, останали въ Македония, и съ подкупы. Не успѣватъ. За голѣмо нещастие, обаче, всички духовни лица, които сж били изпратени въ Америка отъ тукъ, не се оказаха на висотата на своето положение. Съ своето поведение тѣ сж предизвикали неуважението както на паството си, така даже, изглежда, и на властитѣ въ мѣстата, където сж живѣли. Ето защо ставаше дума да се изпрати тамъ нѣкой духовенъ началникъ съ по-голѣмъ авторитетъ, единъ епископъ, та като имаме предъ видъ, че българското население въ Америка е твърде религиозно, твърде набожно, отдава голѣмо значение на сана, може да се допусне, че би ги прибралъ около себе си. Ако този епископъ се окаже достоенъ, родолюбивъ българинъ, който добре би разбралъ задачата, за която се изпраща, би прибралъ около себе си тѣзи българи, ние бихме могли да имаме гаранция, че, въпрѣки всички опити, що правятъ, за да деморализиратъ това население, сърбитѣ нѣма да успѣятъ никога. Оказа се, обаче, че заради това сж нуждни 2 или 3 милиона лева въ повече. Ако българското правителство изпрати такъвъ епископъ въ Америка за своитѣ бивши подданици, а пъкъ може-би и настоящи, които живѣятъ въ Америка, азъ съмъ дълбоко убеденъ, че и македонското население, където и да било то емигрирало, въ Турция или другаде, ще даде тоже нѣщо отъ своя джобъ, за да може нашата черкова, бихъ казалъ Светата Екзархия, да бѣде добре представена и задъ океана. Ако е въпросъ да се правятъ при такъвъ случай икономии отъ 2 или 3 милиона лева, това е непонятно, защото, както изглежда, имало е случаи, където сърбитѣ сж били готови да дадатъ 2 или 3 милиона наши левове на 5 или 10 души българи въ Америка, които се ползуватъ съ по-голѣмо влияние всрѣдъ българската емиграция, за да могатъ, чрезъ тѣзи пари, да я деморализиратъ. Съгласете се, г. г. народни представители, че 2 или 3 милиона лева въ случая не представляватъ нищо. Толкова повече, че много отъ тѣзи българи въ Америка, както знаете, се връщатъ въ Македония. Може-би вие сте чели въ вестницитѣ, че тѣ се връщатъ съ американски паспорти, обикалятъ Македония подъ сръбска властъ, както и Македония подъ грѣцка властъ, и можете да си обясните, какъ зле ще повлияе на нашитѣ съна-

родници въ Одринско, въ Македония, когато се каже: „Е, ние въ Америка имаме свещеници, но не сж на висотата на положението. Научихме, че сж искали отъ българското правителство да изпрати въ Америка епископъ, но трѣбвали 2—3 милиона лева пари, заради туй решили да не пращатъ“. Това действува деморализираще, г. г. народни представители. Ние ценимъ твърде много нашата черква: въ вѣковетѣ тя е била духовната връзка между всички българи; до день днешенъ тя е най-здравата връзка между свободни и поробени българи. Ние бихме желали и бихме молили, когато тя има толкова много неприятели днесъ, когато е атакувана и разяждана отъ толкова много страни, да не свързваме нейнитѣ рѣше, а напротивъ, да дадемъ всичкитѣ нуждни срѣдства, разбира се, на държавата, за да може тя съ достоинство да отстоява борбата срещу своитѣ неприятели, където и да сж тѣ, и да може да бѣде здрава спойка, духовна връзка между свободни и поробени българи.

Каза се тукъ завчера и вчера отъ г. г. ораторитѣ, че съ търпение, съ постоянство, съ института на Обществото на народитѣ, какъ и да е, бавно, но сигурно, ние ще се доберемъ до едно разрешение на всички тѣзи въпроси — които ни интересуватъ, които ни тежатъ — въ благоприятенъ смисълъ заради насъ. Обаче, г. г. народни представители, единъ въпросъ, въротно, ние нѣма да дочакаме по тоя пътъ да бѣде правилно разрешение, и то въ наша полза. Това е въпросътъ, по който говори многоуважаемиятъ г. професоръ Геневъ преди малко — правата на малцинствата. Ако въ продължение на 12 или 13 години ние все стоимъ на положението, щото сърбитѣ да ни наричатъ „прави сърби“, а гърцитѣ „българогласни“ или „славяногласни елини“, и ако ние има да чакаме още 13 или още 26 години, то трѣбва да си спомнимъ, че ние, македонскитѣ българи, не сме нито матосаловци, нито пъкъ децата, които раждаме, стоятъ все като пеленачета. Искамъ да кажа, че при липса на училища, при липса на черкви, при терора, който се упражнява върху населението въ Македония, съ течение на времето, съ течение на годинитѣ, ние ще изгубимъ нашето народностно самосъзнание, колкото и кораво, колкото и силно да е било то досега. А, г. г. народни представители, силнитѣ на деня, тѣзи, които днесъ управляватъ Обществото на народитѣ, въ чинто рѣше то е, разнитѣ конференции и лиги, които тѣ устройватъ и които заседаватъ въ разнитѣ столици на Европа всѣки три месеца, гонятъ именно само тая целъ — да ни приспиватъ, да печелятъ времето. — „Търпете, вие сте прави, но свѣтътъ отъ дрязги е обрѣгналъ; ако ние днесъ вземемъ такова решение, Югославия, Чехославия, Ромѣния ще се разсърдятъ, ще напастъ на Обществото на народитѣ, ще напуснатъ и лиги и т. н.; затуй чакайте, ще дойде моментътъ“. — Туй е само приспиване. Азъ смѣтамъ, че се налага, че е крайно време вече поне днешното правителство, силно по силата на договоритѣ, да повдигне този въпросъ, да иска най-малкото, което може да се иска — права на малцинствата. Ама ще ни кажатъ, въ Югославия живѣятъ прави сърби, нѣма българи. Ще имъ отговоримъ: „Елате при гаранцията, при правото на всички емигранти, изгонени отъ васъ, сърбитѣ, да се върнатъ въ Македония, да направимъ единъ референдумъ и да узнаемъ това население е ли българско или не, е ли сръбско или не“. Това не може да бѣде *sans belli*, това не може да бѣде провокиране; на законно основание се иска. И следъ туй веднажъ за винаги можемъ да кажемъ — ако се окаже, че населението тамъ е българско — на сърбитѣ, пъкъ и предъ Обществото на народитѣ да пледираме съ достоинство и право нашата кауза: дайте права на малцинствата. Азъ отъ тази трибуна говоря само като български гражданинъ, не си придавамъ нѣкакво качество на емигрантъ. Бѣхъ може-би българогласенъ елинь отъ Кукушъ до 1913 г., отъ когато живѣя тукъ. Следъ туй, обаче, подиръ една конвенция, подписана отъ Гърция, азъ станяхъ българинъ, тѣ ме пратиха тукъ като българинъ, не ми признаватъ правото да се върна въ Гърция. Тамъ сигурно такъвъ референдумъ нѣма да бѣде нуженъ, защото по силата на документи, подписани отъ Гърция, последната не може да отрече, че въ нейнитѣ предѣли живѣятъ българи, макаръ тя да ги нарича българогласни елини, или славяногласни елини, и колкото и малко да бѣдатъ тѣ, 120 или 150 хиляди, останали въ Леринско, Воденско, Костурско, Енидже-Вардарско, трѣбва да получатъ свои училища и цѣркви.

Сърбитѣ — пакъ ще се върна къмъ тѣхъ — казаха, че тукъ, въ България, като емигранти македонци съ българско съзнание имало само 6.000 души. А азъ отъ това мѣсто (Сочи трибуната) твърдя: ако въ София не се окажатъ 9.000 души само отъ Крушево и Охридъ, азъ ще се смѣтамъ

като човек, който не говори истината. Защо ние да не можем да се върнем в нашата родина? Избъгали сме били от отдавна — затуй! Може да се провърви, кой, кога и защо е бѣгал. Бѣгахме от турския режим; бѣгахме в 1913 г. от золумитѣ на сѣрбитѣ и гърцитѣ; бѣгахме следъ голѣмата война и оставихме тамъ семейства. Азъ смѣтамъ, че пакъ нѣма да излѣжа, ако кажа, че отъ 100 македонски семейства тукъ, 90-ти иматъ свои крѣвни роднини въ Македония — братъ, сестра, баща, майка. Такава една анкета всѣко българско правителство — казахъ ви, при гаранция и при условие и ние да се върнемъ тамъ — всѣкога може да иска, ако сѣрбитѣ постоянствуватъ да твърдятъ, не искрено, разбира се, че тамъ живѣятъ прави сѣрби. Но трѣбва да намѣримъ пътя, молуса, по който настоятелно да искаме правата си най-малко днесъ, когато всички народи говорятъ за ревизия на договоритѣ, защото ако други народи, ако унгарци, ако нѣмци могатъ да чакатъ да настѣпятъ благоприятнитѣ моменти следъ 13 години или следъ 26 години, ние, македонскитѣ българи, даже тѣзи въ Добруджа, сме поставени при свършено други условия. Казахъ, намъ не ни позволяватъ да имаме нито църква, нито училище; ние сме мжечни, ние сме тероризирани, ние не можемъ да говоримъ на български езикъ, не можемъ да върнемъ български вестникъ, ние не можемъ да видимъ българи въ Македония да дойдатъ на гости. И сме поставени при условия съ ножъ на врата да станемъ соѣте que соѣте сѣрби. Ние не можемъ да станемъ сѣрби. Ето защо, казахъ, говоря отъ тази трибуна само като български гражданинъ. Като имамъ въ видъ, че имаме въ Моравско вече фанатизирани сѣрби, за голѣма жалъ, наша крѣвъ въ миналото, българи, и че ако и Македония бѣде сѣрби-зирана и бѣде фанатично эле настроена срещу днешното царство, смѣтамъ, че то мжчно ще диша. Трѣбва да се направи всѣко възможно, щото правата на българитѣ въ Македония да бѣдатъ дадени по възможностъ по-скоро, за да може тамъ да си живѣятъ като българи. Ако дай, Богъ, единъ день обстоятелствата се стекатъ така, щото отъ Македония да може да се създаде една отдѣлна единица, тогавъ това, което се говори тукъ отъ лѣво твърде често, за една балканска федерация, ще може да се приказва и ще може вѣроятно да се осмѣществи. Обаче ние имаме всичкия интересъ да настѣпимъ и крайно време е вече да се дадатъ правата на българина било въ Македония подъ грѣцка власть, било въ Македония подъ сѣрбска власть.

Налага се освенъ туй, поне отъ това, що като народенъ представителъ тукъ съмъ ималъ случаи да чуя отъ колеги, едно по-добро разбиране на политиката по отношение заробенитѣ наши покрайнини и специално за тая по отношение на Македония. Налага се може би единъ день шефотѣ на разнитѣ наши партийни течения да се събератъ и дни по редъ да обмислятъ всестранно и дълбоко политиката на българската държава, за нейното преуспѣване и за преуспѣването на българския народъ, да начертаятъ единъ директиви за тази политика за много години по редъ и да си дадатъ дума, че ще я следватъ редовно, което и българско правителство да е на власть. Само тогава може би ние въ по-близко или по-далечно бъдеще ще имаме една резултатна външна политика, една политика въ полза на нашата държава. Иначе както ние скъсваме разнитѣ въпроси, както ние сме получили разни освѣтления, много пжти вредимъ даже на тѣзи, които работятъ да не се изгуби ако не държавата, поне българското съзнание на македонца въ Македония. Азъ скоро имамъ случай тукъ отъ хора, които твърде високо уважавамъ, да бѣда запитванъ: „Бе, г. г. македонци, докога вие ще се самоубивате? Докога вие взаимно ще се изтрѣбвате?“ Е добре, г-да, азъ отъ това мѣсто заявявамъ, че ние вече не се самоизтрѣбваме. Насъ ни изтрѣбватъ. Изтрѣбватъ ни врагове на България и на българското племе. Ние сме вече мишенка. Завчера падна председателъ на Македонския националенъ комитетъ Димитъръ Михайловъ, човекъ, който не е настѣпилъ мравка, човекъ вдъхновенъ съ най-добри християнски чувства. Това го засвидетелствува нашата църква преди всичко съ почитъта, която му отдаде. Човекъ съ свѣтло минало, човекъ вдъхновяванъ отъ най-благородни, отъ най-висши и добре разбрани български идеали. Той падна на улицата. Защо? Отъ кого? Отъ онѣзи, които нѣматъ интересъ да се приказва за българщина, отъ онѣзи, които желаятъ непременно Македония да я нѣма, да умрѣ.

Признавамъ: всѣка борба, като македонската, е отчасти и революционна. Може да грѣшимъ. Само който не дей-

ства, не грѣши. Обаче когато пада тукъ въ столицата на България такъвъ човекъ, смѣтамъ, налага се на което и да било правителство да употреби всички най-голѣми усилия да открие кои сѣ убийцитѣ. И ако се окаже, че тукъ има чужда ръка, тукъ има чужди представители, правителството може да обърне вниманието имъ: ето документитѣ, г-да, ето фактитѣ, донесете на вашитѣ правителства какво става въ българската столица. Защото когато насъ македонцитѣ ни избиватъ чужди орѣдия, а ни се казва, че ние взаимно се изтрѣбваме, тогава, по логиката на нѣщата, позволете, г-да, на македонскитѣ българи да кажатъ на българитѣ въ предѣлитѣ на царството: и вие се самоизтрѣбвате, когато Дочо Узуновъ избива сѣдии и кого кжде срещне.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля, г. Станишевъ. Българската власть разследва убийството на Михайловъ.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Не се съмнявамъ, г. министъръ-председателю.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Моля да не се хвърля никакво съмнение върху никого.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Никакво съмнение.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ моля да чакате резултата отъ разследването на съдебната власть и съмъ убеденъ, че ще потърпите, докато тая власть свърши своята работа. Не е желателно, особено въ българския Парламентъ, да се казватъ такива думи, които могатъ незаслужено и произволно да засегнатъ нѣкой отъ нашитѣ съседи или които да било чужди подданици.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Азъ не именувахъ никого, г. министъръ-председателю.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Азъ зная, г. Станишевъ, че вие сте единъ отъ разбранитѣ хора, които знаятъ да мѣрятъ езика си. Казвамъ тия думи за свѣтлене — да знаете, че властта взе всички мѣрки, за да разследва това убийство и нѣма да се поколебае да открие виновника.

П. Мърмезъ (мак): Не виновникъ, а виновници. Има тъмни сили, които действуватъ тукъ, г. министъръ-председателю.

Председателъ: (Звъни)

П. Мърмезъ (мак): За тия тъмни сили знае и полицията.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Тукъ не е въпросъ да раздразняваме страсти. Искамъ да кажа да вършимъ онова, което е разумно, и като народни представители да ценимъ собствената си държава.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Г. министъръ-председателю! Твърде много съжалявамъ. Азъ съмъ крѣво разбранъ. Ние ни най-малко не се съмняваме, че властта ще употреби всички усилия да открие физическитѣ убийци на Димитъръ Михайловъ — не се съмняваме никакъ. Но азъ подкачихъ да излагамъ мислитѣ си въ това направление, като помислахъ и по-рано, че има колеги въ тоя Парламентъ, които казватъ, че ние се самоизбиваме. А ние имаме всичкитѣ данни да твърдимъ, че не се самоизбиваме, а ни убиватъ. Кой — не казвамъ. Това е работа на властта.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Властта нѣма да толерира никого, който убива на българска територия! Това е ясно.

Д-ръ К. Станишевъ (мак): Много ясно. И като български гражданинъ, азъ съмъ доволенъ отъ това.

П. Мърмезъ (мак): Но има змиийски гнѣзда, които стоятъ тукъ, има шайки, които уреждатъ тия убийства.

Председателъ: (Звъни) Вашиятъ ораторъ е на трибуната и всѣко, което трѣбва да се каже или да се отговори на г. министъръ-председателю, ще го каже той. Нѣма нужда отъ двама оратори. Продължавайте, г. Станишевъ!

П. Мърмезъ (мак): Има чужди орѣдия!

Д-ръ К. Станишев (мак): И така, г. г. народни представители! ...

С. Иванов (раб): Казаха, че Тодор Александров го убиха болшевиките, ама излезе после точно обратното.

П. Мърмев (мак): Христо Трайков води стачките в Гърция!

С. Иванов (раб): Вие говорите за българска Македония. Само една Македония, обособена като отделна единица в Балканската федерация, може да се чувствава свободна.

Председателят: (Звъни) Ще взема мърки-спрямо Вас!

С. Иванов (раб): (Към д-ръ К. Станишев) Признайте се за български гражданин и не казвайте, че сте македонец. Македонският народ има начини да се освободи.

П. Мърмев (мак): Ти си изхвърлен.

Нъкой от работниците: Въ Неврокоп ви казаха кой е изхвърлен.

Д-ръ К. Станишев (мак): Аз съм длъжен да заявя от тази трибуна, че съм македонец. Аз не зная как се намира българско правителство да търпи депутати на Съветска Русия в България! Аз казвам, че съм македонец от поробена Македония, но аз не мога да бъда депутат нито в Българат, нито в Атина.

С. Иванов (раб): (Възгласява нъщо)

Министър-председател Н. Муханов: Вие изхвърляте оратор от ваша страна да излезе да му отговори.

Д-ръ К. Станишев (мак): Има конституция в тази страна най-после!

Х. Трайков (раб): Същата конституция Сърбия иска да асимилира македонците.

Д-ръ К. Станишев (мак): То е друго. Когато аз ще престана да се чувствам като българин ...

С. Иванов (раб): Чрез банки ще освободите Македония. Вие сте подлюковци!

Министър-председател Н. Муханов: Ще Ви моля да млъкнете. Иначе ще прибъгнем към правилника. Оставете оратора да се накаже, бе г-да!

Председателят: (Звъни) И аз Ви правя мърсене, а след това ще прибъгна към другата, последната мърка! Какви си тѣзи изрази „подлюковци“?

С. Иванов (раб): (Възгласява нъщо)

Председателят: (Звъни)

Д-ръ К. Станишев (мак): Когато в Македония ще престане да има българи, за нас, народните представители от Петричко, македонският въпрос няма да съществува. Да бъдем наясно! Ще работя за Македония, за свободата ѝ, дотогава, докогато има в мене българско съзнание.

Председателят: Оставете тѣзи пререкания и минете на предмета.

Д-ръ К. Станишев (мак): Аз и без туй свършвам, г. председателю! Ще си позволя да помоля г. г. народните представители, пред вид на туй, що тук свършено накратко казах, пред вид интереса на поробените наши братя под сръбска власт и под гръцка власт, нека в бюджета на Министерството на външните работи не се правят икономии заради тия представителства. Нека пратим епископа в Америка; нека в странство киме нашият пипала; нека имаме нашите агенти по печата; нека имаме нашите достойни представители, нека имаме много тѣхни помощници и нека, който от нас е кадриен и има възможност да отиде да живее в странство, да ясновѣдва българските идеали. Аспирам за това. (Ръкопляскания от македонците)

Председателят: Има думата народният представител г. Янко Сакъзов — последен оратор по този бюджет-проект.

Я. Сакъзов (с. д): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Бюджетът на Външното министерство е един от тия наши бюджети, на който, според хората, които ще го изпълняват, и според сръбствата, които ще дадем, си възложени да изпълня, един от най-тежките задачи, които се наложиха на нашата страна след войните.

Пред войните българската външна политика имаше един задачи — днеш след войните, всъщност и за нас и за други, задачите си съвсем други. Ние имаме загубени територии, ние имаме заробени малцинства, ние имаме да плащаме големи контрибуции, репарации и всякакъв вид задължения. Най-сетне на четвърто място нам, като една малка държава на сръдата на Балканския полуостров, чрез Външното министерство ни остава да подновим прекъснатата икономическа дейност до войните, да я продължим наново и, както се вижда по всичко, съвсем на нови основи.

Г. г. народни представители! Без да се простирам надълго върху тия проблеми, явно е, че съвсем в друга една атмосфера ще има да се движи българската външна политика.

Има и още едно обстоятелство, което ме кара да се спра така общо и основно, ако щете, върху нашата външна политика. Няколко пъти съм го казвал — ще го помена и сега; а то е: днеш имаме едно управление, произлязло от тѣй нареченото всеобщо свободно гласуване на българския народ. За мен това е един голям факт. Следователно, на туй ново управление се налага да поясни пред себе си и пред българския народ как гледа на задачите, които предстоят на нашата външна политика. Няког ще да найбрът в тия задачи други подготвления, но аз ги свеждам към тия четири пункта: загубени територии, поробени малцинства, тежки задължения международни и нова икономическа ориентация на нашата страна.

Как ще се справим ние с тия проблеми? 13 години минават от войните, нашите правителства, под тежестта на събитията, под тежестта на новите условия, в които бѣха поставени, от тогава не смогнаха да се вдигнат над тия тежести, да ги разгледат тѣй, както се следва, и да поведат една политика, съответстваща на тия задачи, за да бъдат разрешени.

По отношение на територии ние сме свързани с един международни договори. По отношение на загубени, поробени малцинства, в смислите тия договори е обозначено това, което трябва да се иска да бъде направено за тях. Ще правим — ще струваме, но трябва да се облекчи товарът на България от тия задължения. Най-сетне новата икономическа криза, която обхваща цял свят, налага и на България една нова икономическа ориентация.

Мнозина мислят, че досега е правено нѣщо по тия проблеми. Аз мога да кажа, г. г. народни представители, че ние се влѣчем по събитията, по времето, настъпват въпроси, които се повдигат отиват нас, но ние тук, от наша, българска сръда, да сме вземали инициатива по която и да е проблем от посочените от мене, аз не виждам. Бих искал от ораторите, които защитаваха миналите политики, да чуя какво разумно е направено, за да се получи известен резултат.

Ние имаме сключен един договор с Турция. Аз не зная каква нужда имаме ние от този договор. Вие го знаете. И най-малко бѣхме принудени да правим договор с Турция. Въ този договор с Турция ние жертвахме голема част от това, което е наше право да защитим. Въ този договор има клауза за настаняване бѣжанците. Година, години изтекоха и нищо не е направено, нищо не е говорено, дори не е споменавано по това защо не се изпълняват тия и тия клаузи.

Спрямо Турция ние сме в най-благоприятно положение да защитим това, което е наше право. У нас има турско население 600—700 хиляди души. Има ги по турската граница и по нашата южна граница, има ги и по северноизточната граница. Ние не прибѣгнахме, като турската държава, до изгонване на това турско население, но турците го направиха спрямо нашето. Тѣ не дават право за настаняване в тѣхната територия на изгонени или изселени от тѣх български сънародници. Ние, българите, отричаме ли правото на настаняване турски подданци в нашата страна или на приемане българско подданство? Няма никаква еднаквост, взаимност, няма никакъв реципрочитет между двете страни.

Спрѣмо турцитѣ, спрѣмо турската дрѣжава, ние имаме и още едно условие, за да запазимъ нашитѣ права. Турскитѣ дрѣжавници ни казватъ: „Ние искаме у насъ — въ Тракия, въ Цариградъ, въ Европейска Турция — да не оставяме огнища за бѣдещи вѣстания и за бѣдещи войни“. Ние можемъ да имъ посочимъ, че у насъ има огнища отъ компактно турско население, турски огнища, и за агитация, и за въздѣйствиа всѣкакви. Нѣма отъ друга страна взаимностъ. Въ туй отношение не е направено нищо. И азъ очаквамъ да излѣзе нѣкой отъ тая страна на народното представителство и да ни каже, че време е да започнемъ въ тая областъ да действуваме и да поискаме отъ турската дрѣжава да дойде на еднаква степенъ като насъ, да се постави въ еднакви отношения съ насъ.

Да минемъ къмъ Гърция. Въ Гърция — въ Македония и въ Тракия — ние имаме българско население. Голѣма частъ отъ него бѣше изгонено. Ние претърпѣхме това, ние оставихме да стане това, ние отидохме дори да улеснимъ това изгонване. Чия политика бѣше тази? Кой ни припущава да канимъ македонски и тракийски населения да се изселватъ? И сега вие виждате една конвенция унищожена, друга — преобрѣната въ парични отношения, които парични отношения, пакъ по наша вина, ще се преобрѣнатъ може би въ нищо, понеже гърцитѣ не искатъ да плащатъ за изостаналитѣ тамъ имоти на нашитѣ сънародници.

Ние имаме български населения и въ Югославия. Автономно ли се смѣта това население, или не — това е исторически въпросъ. То се е смѣтало българско население. Отъ малкъ, още когато съмъ билъ на четиринадесетата си година, азъ съмъ чувалъ, ние сме чували за сѣществувание на българско население въ Македония. Ние сме чели излизали въ Македония книги, ние знаемъ македонски дейци, раждани въ Македония, като български възродители и ние не можемъ да смѣтаме македонското население, като нѣкакво си особено, македонско — ние го смѣтаме като българско. Цѣлата ни история отъ 70—80 години, историята на свободна България и на Македония, е смѣсена, е преплетена, е съединена съ това население. Тя е история на едно българско население, живущо въ Добруджа, отъ Тулча до Варна, живущо отъ Шаръ до Петричъ, живущо въ Тракия. Това бѣха все български населения. Какъ можемъ ние да ги не признаемъ за такива?

Е добре, въ Югославия, както официалнитѣ власти, правителството, така и интеллигенцията подиръ него говорятъ, че това население е общо славянско и че презъ време на Екзархията то било станало българско; сега, обаче, тѣ щѣли да го правятъ славянско или сръбско. Какво е направено въ туй отношение отъ нашитѣ правителства? Каква е била политиката до днесъ? За голѣмо съжаление, и тамъ имаме една тромавостъ, и тамъ не се е смѣло да се заговори за правата на тия останали тамъ населения. Когато отъ насъ искаха репарации, когато ни искаха да платимъ всичкитѣ задължения по договоритѣ, ние не противопоставихме нашитѣ искания. Ние се съгласихме да плащаме нашитѣ задължения, а за онова, което тѣ бѣха длѣжни къмъ насъ, ние се омѣлчаваме и смѣтахме, че не било време, че не е билъ насталъ моментътъ. Явно е, че още отъ първия день подиръ войнитѣ не можеше да се заговори тъй ясно, високо и смѣло за нашитѣ права, но има начини на говорене и едно правителство ще да намѣри подходящия за момента, за мѣстото начинъ да каже една мисль, която е въ цѣлото наше духовно и материално сѣществувание.

Г. г. народни представители! Само една областъ има, въ която българскитѣ елементи не се отрича — въ Добруджа — и то затова, защото разликата между езицитѣ и може би нѣкои други съображения каратъ ромѣнитѣ да не го отричатъ. Но тамъ се води друга една политика, политика на измѣстване, политика на задушаване и противъ тая политика, която се води спрямо нашия народъ тамъ, посочете ми мѣрцитѣ, които вие сте вземали въ миналото, за да защитите тия наши еднородци тамъ. А законитѣ, договоритѣ ни даватъ това право; даватъ ни право и на най-голѣмото мѣсто въ Женева, въ Обществото на народитѣ, да повдигнемъ този въпросъ. Обаче той не бѣ повдигнатъ както трѣбва, освенъ въ най-последно време. И така, ние оставихме територии, оставихме малцинства, тоя въпросъ се влечи 13 години, имаме една невъзможна граница, какъто е добруджанската — 20 км. до Варна — имаме една невъзможна тракийска граница, въпрѣки изричнитѣ укавания на договора за миръ, че имаме право на единъ териториаленъ излазъ на Егея. Ние изоставихме всичко това, ние се омѣлчаваме, и сега е време новото управление да вземе позиция по този въпросъ и да ни каже: ще продължава ли и то да се омѣлчава, ще продължава ли и то да гледа да изпълнява само нашитѣ за-

дължения, а задълженията на противницитѣ да ги премѣлчава и да не взема по тѣхъ инициатива?

Г. г. народни представители! Третиятъ проблемъ е проблемътъ за задълженията. По него азъ имамъ случай при общитѣ дебати по бюджета да се изкажа и сега само ще повторя, че при днешната икономическа конюнктура въ цѣла Европа и въ цѣлия свѣтъ нашата теза е най-защитаема. Нашата страна не може да понесе тия задължения, ние не можемъ да деградираме нашия културенъ, социаленъ животъ до такава степенъ, че да плащаме тия задължения. Единъ уровеньъ общоевропейски, общочовѣшки, бихъ казалъ — или общочовѣшки на Югоизточна Европа дори — ще ни даде мѣрилото какво ние можемъ да плащаме. И въ тази областъ българскитѣ правителства, днешно и утрешно, иматъ изравненъ лѣтя предъ себе си, за да могатъ да премахнатъ тия задължения, които сѣ останали отъ преди войнитѣ и следъ войнитѣ, или да ги облекчатъ до такава степенъ, че да може да се живѣе културно на това мѣсто на Балканския полуостровъ.

Четвъртата задача, която предстои днесъ на Външното министерство да разрешава, е да види на коя страна ще се ориентира България икономически. Икономическа Европа се раздѣли на нѣколко части и голѣмитѣ дрѣжавници на европейскитѣ сили се мѣчатъ да намѣрятъ формитѣ, при които да може да сѣществуватъ Европа занаяпредъ. Ние сѣщо би трѣбвало да намѣримъ едно мѣсто за насъ. Дѣ е това мѣсто?

Г. г. народни представители! Отъ миналото имаме останала една идея, която се поде преди две години — идеята за федерирането на балканскитѣ дрѣжавници, за да могатъ да сѣществуватъ. Но въ миналото тази идея имаше повече политически характеръ, на първо време спрямо Турция, а по-сетне спрямо европейскитѣ империалистични дрѣжави — балканскитѣ дрѣжавници да могатъ съ федерацията си да създадатъ едно политическо и икономическо цѣло, което да може да се съпротивлява на натиска и на напиза на европейското надмощие. Тѣзи два стадия на тази идея минаха, заминаха. Преди две години изъ обществото на миролюбивитѣ излѣзе идеята за федерирането на балканскитѣ дрѣжави върху една нова основа и въ това федериране да влѣзе и Турция, Албания, и България, разбира се. Тази примамива идея я рисуваха по следующия начинъ: една дрѣжава отъ 50—60 милиона население, която ще се простира отъ Адриатическо море до Черно море и отъ Сръбиземно море до Карпатитѣ, Сава и Драва, въ нея ще влѣзатъ Югославия, Ромѣния, България, Гърция, Турция и Албания. Такава една балканска федерация ще може да се запази и срещу европейскитѣ голѣми сили, ще може икономически да живѣе единъ новъ животъ и да разреши спорнитѣ между тѣзи дрѣжави въпроси. Инициаторитѣ не бѣха българи. Не отъ победенитѣ българи, не отъ страждущата България излѣзоха инициаторитѣ. Инициативата излѣзе отъ Гърция, поде се отъ Турция, къмъ нея мѣчно се присѣдини Югославия, Ромѣния, сѣщо така направи и България. Нашето присѣдиняване къмъ тази идея имаше за целъ да повдигне въпроситѣ за териториитѣ и за малцинствата, които прѣчатъ за едно балканско разбирателство. Въпроситѣ за териториитѣ се разрешаваха споредъ инициаторитѣ по единъ другъ начинъ. Щомъ ще имаме една голѣма територия, въ която всички народи ще бѣдатъ еднотравни, въ която всички граждани ще могатъ да циркулиратъ свободно отъ едната до другата страна, да търгуватъ, да работятъ, тогава, казваха тѣ, въпросътъ за териториитѣ изчезва, той се измѣства, другъ видъ приема — цѣлата територия ще принадлежи на всѣка една отъ тия нации. Ето какъ се рисуваха Балканската федерация. Е добре, отговори се тогава отъ наша страна: за да можемъ да пропагандираме тази идея въ срѣдата на населението, ще трѣбва да се премахнатъ най-напредъ прѣчкитѣ, които сѣществуватъ за това, а прѣчкитѣ сѣ малцинствата. Дайте права на малцинствата, дайте и на България еднакви права въ тая Балканска федерация, каквито даватъ на себе си. И ето, по този въпросъ, за малцинствата, вече година и половина — две, се водятъ преговори, ставатъ разбирателства, за да могатъ да се уредятъ тѣзи въпроси. Но, г. г. народни представители, имамъ опасения, че и преговоритѣ за тѣзи разбирателства, водени отъ свободни граждани, нѣма да дойдатъ до нѣкакви задоволителни резултати по две причини: първо, поради това, че всѣка една отъ балканскитѣ страни е заета твърде много, съ своето собствено сѣществувание въ своитѣ граници и, второ, поради това, че елементитѣ за една такава Балканска федерация като-че-ли се загубватъ въ по-голѣмата си частъ. Ромѣния не се смѣта балканска дрѣжава. Югославия би искала и тя да избѣгне отъ необходимостта да я смѣтатъ или тя да се смѣта като балканска дрѣжава. Оня четвърти елементъ, за който ви поменахъ,

новата икономическа ориентация на нашата страна, е въ сила и за всяка една от тия държави. Икономическата ориентация на отделните балкански държави ги принуждава да дирят други сближения, други разбирателства. Ромъния е напълно сръбноевропейска държава. Тя е от тѣзи, дето Тардьо ги нарича сръбно-дунавски страни, от наследниците на Австро-Унгария. Югославия, и тя е от наследниците на Австро-Унгария. Тѣхните голѣми интереси сж нататѣтъ, а за Югославия, може би, и къмъ Сръбско-земно море. Всяка една от тѣзи държави дири за себе си нова икономическа ориентация и поради това препрѣчва пътя на едно балканско споразумение. Турция, която би могла да бѣде най-вече заинтересована въ едно балканско федериране, понеже една нейна голѣма област е на Балканитѣ, тя се ориентира по други посоки — върви къмъ Египетъ, върви къмъ Сирия, нататѣтъ дири своето икономическо благосъстояние. Гърция казва: „Ами че азъ каквото произвеждамъ, купуватъ го само богатитѣ народи; моитѣ произведения, портокали, лимони, стафиди, маслини и др., мога да ги продамъ на Англия, на Франция, на голѣмитѣ европейски народи“. Всяка една от тѣзи държави се развива по единъ особенъ пътъ и балканската федерация сама по себе си започва да изгубва своето първоначално съдържание.

Г. г. народни представители! Нека видимъ какво мѣсто се отдѣля за насъ при тази нова икономическа ориентация. При нашата българска икономическа структура, ние бихме могли да създадемъ едно икономическо цѣло съ Турция, толкозъ повече, че у насъ има 700 хиляди турци, български подданици. Върху тая основа бихме могли да поискаме икономическо сближение съ Турция. Шо се отнася до Гърция, бихме могли — ако нашата политика се насочи нататѣтъ — да имаме въ тая страна единъ обектъ за настаняване, за икономическо проникване. Нашиятъ земеделецъ, нашиятъ орачъ, нашиятъ копахъ, че намѣри плодотворно мѣсто въ Северна Гърция, а грѣцката търговия и грѣцката крайморска служба ще може да се компенсира у насъ срещу това. Българската икономическа политика би могла да бѣде плодотворно водена спрямо Гърция, за да се добиятъ известни резултати. По отношение на Югославия, не можемъ да кажемъ, че Югославия и България сж свързани тѣй тѣсно икономически, както другитѣ. Твърдѣ малко нѣщо ни свързва съ Югославия въ икономическо отношение. Югославия е за себе си една самостоятелна икономическа единица, която има две посоки на разширение: къмъ Сръбско-земното море презъ Солунъ и на западъ — презъ нейната сръбно-европейска граница. Ние не можемъ нищо да дадемъ на Югославия и тя не може нищо да даде на насъ. Шомъ има Солунъ, тя не се нуждае, както преди се нуждаеше, отъ Варна, отъ Бургасъ, отъ Черно море. Но съ Югославия ние можемъ политически да имаме нѣщо общо. Не говоря за днешния режимъ въ Югославия, който не допуца да излизатъ на повърхността политическитѣ стремежи на народнитѣ слоеве въ Югославия. Но ако се вземемъ въ това, което става въ политико-общественитѣ слоеве тамъ, ще видимъ, че въ Югославия се нарежда — не знаемъ, до каква степенъ ще се засили, но се нарежда — едно българофилство, едно стремление да се сближатъ политически съ България. Ето една област, която изоставя икономическитѣ стремежи и се мѣчи да създаде едно политическо приятелство между България и Югославия. Въ тази област нашата външна политика ще има да се движи и да намѣри допирни точки, за да може да се изправятъ ония неправди, които договоритѣ създадоха по границата, близка и далечна, съ Югославия.

Сжщото бихъ казалъ за Ромъния. Ромъния има единъ голѣмъ вносъ у насъ — нѣколко стотини милиона. Нейниятъ петролъ, нейната солъ и дървенъ материалъ се харчатъ твърде много у насъ и на доста хубави цени. Ние, обаче, не даваме на Ромъния почти нищо — нѣколко десетки милиона износъ. Туй положение ще накара Ромъния — и още други едни обстоятелства я каратъ — да дири точки на съприкосновение съ България. Нашата външна политика трѣбва да подири тия точки. И като туря на първо мѣсто спокойствието на границата, спокойствието отвѣдъ границата на българския елементъ, който е въ Добруджа, може върху тая основа да развива една политика на добри съседски отношения, отъ която можемъ да очакваме добри резултати.

Изчерпва ли всичко това българската външна политика? За голѣмо съжаление, не. За България все пакъ остава откритъ въпросъ: каква политика ще поведе тя най-първо, за да освободи себе си отъ грижата за своитѣ малцинства и подирѣ това да пласира излишка отъ своитѣ продукти? Излишекътъ отъ нашитѣ продукти: тютюнъ, яйца, зърнени храни, нови продукти, които ще се

раждатъ и ще се приготвяватъ, ще се изработватъ у насъ, този излишекъ въ какво направление ще го изливаше ние? Ето единъ въпросъ, който е поставенъ предъ нашата външна политика. И днесъ, когато въ Европа голѣмитѣ държавници правятъ планове следъ планове, за да могатъ да задоволятъ своитѣ парични, своитѣ икономически клиенти въ Сръбна Европа и въ Югоизточна Европа, наша длъжностъ е да видимъ, каква позиция ще вземемъ по тия въпроси, които се разкриватъ. Ето, въпросътъ за Дунавската федерация, въ която искатъ да влѣзе Австрия, Чехословакия, Унгария, Ромъния и Югославия. Насъ не сж ни смѣтнали и не ни смѣтатъ нито въ плана на Тардьо, нито въ тѣзи, които ще дойдатъ подирѣ него. Въпросъ за България да влѣзе въ Дунавската федерация не става. Наистина, Германия и Италия протестиратъ, защо тѣхъ сами не ги смѣтатъ вътре въ тая федерация. И тѣ вече говорятъ за себе си, като казватъ, че и България, и Гърция трѣбва да влѣзатъ. Та тогава това ще бѣде една сръбноевропейска федерация, а не дунавска, въ която ще искатъ да влѣзатъ и Италия, и Германия, ще иска да влѣзе и Полша. Въ такава една голѣма сръбноевропейска федерация ние бихме могли да намѣримъ мѣсто, и то много изгодно мѣсто. Ако балканската федерация става невъзможна или мѣчно осъществима, поради причини, които казахъ; ако влизането ни въ грѣцко-турското икономическо сближение се вижда мѣчно осъществимо, защото ние не сме достатъчно гъвкави, за да подготвимъ почвата за това, то една сръбноевропейска федерация, една икономическа, на първо време, федерация, въ която насъ ни канятъ да влѣземъ, би била добъръ пазаръ за нашитѣ произведения. Но въ малката Дунавска федерация — тамъ ние бихме се загубили, тамъ нашитѣ произведения не биха намѣрили мѣсто. Безъ голѣма индустриална Германия, безъ голѣма индустриална Италия, за насъ и за Полша нѣма да има мѣсто въ тази федерация.

Ето защо, г. г. народни представители, и въ тази областъ на новото управление се пада голѣмата задача, тежката задача да разбере и да направи, шото българската общественостъ, българската политическа и икономическа мисль да се занимае сериозно съ утрешното бъдеще на България и да насочи нашитѣ държавници въ едно направление, което ще отговаря на голѣмитѣ интереси на нашата страна.

Г. г. народни представители! Въ тия бурни времена, когато икономиката на всяка страна стада най-дълбоко, явно е, че политическитѣ въпроси, които ни тежатъ, въпроситѣ за териториаленъ излазъ, за невъзможна териториална граница, за малцинствата и известни задължения, не могатъ да хванатъ голѣмо мѣсто въ съзнанието на европейската общественостъ. Голѣмитѣ въпроси, които занимаватъ Европа, поглѣщатъ нашитѣ малки въпроси. Това, обаче, не означава, че ние трѣбва да ги замѣлваме; това никакъ не значи, че ние не бива да ги изтъкваме на пръвъ планъ. И Обществото на народитѣ е достъпно за нашето натискане, за нашето желание да поиздигнемъ нашитѣ въпроси, и европейската обществена мисль е достъпна. Остава само нашитѣ правителства, които иматъ въ рѣцетъ си властъта и сръдства, да направятъ това навреме и да го направятъ съ всичката обоснованостъ, съ всичката сила, която заслужава нашето положение.

Ето защо, г. г. народни представители, азъ смѣтамъ, че по всички тия въпроси: въпросъ на териториална задълженостъ, въпросъ за заробени малцинства, въпросъ за голѣма задълженостъ и икономическа ориентация, трѣбва да поискаме отъ нашето правителство ясно опредѣлени упътвания. Защото една година вече, откажъ е то на властъ, достатъчно е обседелило сръдата, въ която има да се движи, достатъчно се е ровило въ архивитѣ и канцеларскитѣ служби, които сж подъ негова рѣка, за да може да ни даде тия упътвания, които ние ще видимъ въ каква степенъ ще бждатъ обосновани и ще има да се изкажемъ по тѣхъ. Въ всѣки случай на българската външна политика се налага една голѣма длъжностъ: нека управлението което само е излѣзло отъ всеобщото избирателно право, не забравя, че само въ европейската демокрация, която сжщо така се основава на това избирателно право, може да намѣри подкрепа на своитѣ искания, макаръ и национални, но напълно справедливи, понеже тѣ сж признати и защитавани отдавна въ Европа. Основавайки се и уповавайки се на европейската демокрация, то ще може да поведе страната къмъ едно разбирателство, както на Балканитѣ, така и въ Европа, отъ която ние съставляваме една неотемлима частъ, зависяща отъ нея и, следователно, вървѣща съ сждбинитѣ на Европа къмъ една и сжща целъ. А тя е сближаването на народитѣ икономически, а следъ това и политически въ една федерация, за която реалисти политици, като Брианъ, можаха да я сложатъ на

разискване предъ целъ европейски ареонагъ и да поискатъ отъ народитѣ да подкрепятъ тази целъ, за да може тя да бѣде осъществена. Въ тази посока правителството на България, ако действува, ще може да намѣри външна подкрепа и да стане изразъ на ония стремежи, които ги има въ дълбочинитѣ на нашитѣ народни маси, които искатъ да живѣятъ мирно, спокойно, свободно въ срѣдата на мирни, спокойни и свободни граждани и народи около насъ.

Въ това направление азъ очаквамъ речта на г. министра Мушановъ, за да видимъ какви хоризонти ще отвори предъ насъ и дали той ще може, поне въ тази областъ, да очаква едно обединение на българскитѣ политики въ една и сѣща обща политика на Балканитѣ. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството)

К. Русимовъ (раб): Въ тази посока се е вървѣло 50 години.

Я. Сакъзовъ (с. д): Толкова по-зле за тѣхъ, ако не тръгнатъ въ нова посока.

Председателятъ: Има думата г. министър-председателятъ.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Трети денъ е днесъ, какъ изслушвамъ ораторитѣ, било отъ срѣдата на болшинството, било отъ срѣдата на опозицията, по бюджетопроекта на Министерството на външнитѣ работи. Нека още отначалото отбележа, че никой почти отъ ораторитѣ не се занимава съ бюджетопроекта, като цифри и служби, и въпроситѣ, които се разискваха тукъ, се завартиха около общата външна политика и голѣмитѣ проблеми на българската външна политика. Така и трѣбаше да бѣде. Азъ, обаче, въ началото още ще отговоря на нѣколко упѣрка, които се направиха относително организацията на Министерството на външнитѣ работи и службитѣ, предвидени въ него.

Уважаемиятъ г. Станисевъ повдигна въпросъ да увеличимъ разходите на бюджета на министерството, защото, споредъ него, България трѣбва да бѣде представена въ чужбина добре и има нѣкои и други служби, които трѣбва да се застъпятъ. Не съмъ азъ, г. г. народни представители, който не чувствувамъ, че има нужда отъ повече разходи, за да можемъ да паредимъ една по-добра служба въ чужбина. Обаче днесъ единъ въпросъ, който доминира надъ всички, е въпросътъ за икономитѣ, които трѣбва да направимъ въ нашия разходенъ бюджетъ. Ще трѣбва и нашитѣ представители въ чужбина да разбератъ тежкото положение на държавата и, както тя трѣбва скромно да живѣе, тѣ също ще трѣбва да се постараатъ и тѣ скромно да живѣятъ. Разбирамъ и оня въпросъ, който се повдигна — за епископа, който трѣбва да се изпрати въ Америка. Вѣрно е, че този въпросъ е доста важенъ. Въ всѣки случай азъ съмъ вѣдалъ случая да дамъ обяснения и по него, и каквото е възможно да направимъ, ще го сторимъ.

Относително персонала, особено изъ нашитѣ легации, се направиха нѣколко критики. Азъ чувствувамъ самъ, че има вече хора, които отъ много години стоятъ въ чужбина и сѣ се отчуждили отъ България. И съмъ на мислене, че както въ други страни, така и у насъ ще трѣбва нашитѣ дипломатически персоналъ да се пораздвѣква, да идва въ България, да могатъ други и отъ България да отиватъ въ чужбина, та ония, които представляватъ България въ чужбина, по-отблизо да сѣ запознати съ болнитѣ и тежкенията на своя народъ. Чакатъ, обаче, гласуването на бюджета, за да мога, съобразно съ новитѣ служби, които наредихъ въ министерството, да мога да направя оня промѣни и размѣствания, които новосъздаденото положение изисква. Толкова, г-да, по бюджета и по службитѣ. Не искамъ да се спирамъ повече на тоя въпросъ.

По-важни сѣж, обаче, въпроситѣ, които се повдигнаха тукъ и които могатъ да се сѣдатъ само къмъ нѣколко. Нека отбележа отначало, че азъ днесъ не мога да бѣда изчерпателенъ предъ народното представителство, както бѣхъ изчерпателенъ предъ комисията по външнитѣ работи, където можеше въ една по-друга обстановка, въ една по-друга срѣда да отговоря на всичкитѣ въпроси, които ми се задаваха отъ представителитѣ на опозиционнитѣ партии. Ето защо, както г. Буровъ каза вчера въ речта си — че има случай днесъ по-свободно да говори, отколкото е могълъ да стори това, когато заемаше преди мене тоя постъ — тѣй и азъ сега трѣбва да ви кажа, че съмъ въ същото положение, че съмъ по-ограниченъ и не мога да говоря съ оная свобода, която бѣхъ спечелилъ нѣкога и азъ тѣй, както г. Буровъ бѣ я спечелилъ вчера. (Оживление)

Г. г. народни представители! Първиятъ въпросъ, който се постави отъ уважаемия г. Сакъзовъ, бѣ въпросътъ за нашитѣ териториални загуби, ако мога тѣй да кажа. Единъ договоръ откъснаха отъ нашата земя територии — не по наша воля. Победителътъ наложи единъ договоръ, както винаги въ историята е ставало. Тежко на победения! Но да се повдига днесъ тоя въпросъ въ българския Парламентъ и да се дири отговорност на отговорния министъръ на едно правителство за това, че то не може да измѣни границитѣ, ми се чини, че е единъ празенъ въпросъ. Историята, г. г. народни представители, е свидетелка на унищожаване и на възраждане народи и държави и опредѣляне на граници. Столѣтия подъ редъ сѣдбата на свѣта е била чрезъ мечъ и насилие да се опредѣлятъ граници. И днесъ сме въ туй положение. И може би отъ ужаситѣ, които съвременното човѣчество преживя въ срѣдъ кървитѣ и меча, чрезъ които се коваха сѣдбинитѣ на народи и държави, се роди новото съзнание у народитѣ: да дирятъ други начини, други методи, чрезъ които ще трѣбва да се уредятъ въ бъдеще границитѣ между народитѣ и се обособятъ народитѣ. Ако ли е сѣдено на свѣта въ бъдеще, както до сега, съ мечъ и кърви да се опредѣлятъ границитѣ на държавитѣ, мене ми се чини, че сѣдбата смѣнява конетѣ си и кой знае за въ бъдеще какъ и какви граница може свѣтътъ отново да си опредѣли. Но живѣемъ въ времена, когато можемъ да се надѣваме. Има Общество на народитѣ, има обществено съзнание, има свѣтвна свѣсть. Днесъ вече индивидътъ въ обществото не е подданикъ, а е гражданинъ, който има свѣсть и съзнание, че е гражданинъ, и влияе върху политиката на самитѣ правителства. Всѣки човѣкъ, желаещъ доброто бъдеще на свѣта, се надѣва, че свѣтътъ за въ бъдеще ще се нареджа по другъ начинъ, отколкото съ мечъ и съ кърви. Само това мога да кажа по този въпросъ. Смѣтамъ, че никой не може да обвини българско правителство, което и да било то, че не е въ състояние нищо да промѣни.

Вториятъ голѣмъ въпросъ, повдигнатъ много сериозно, е въпросътъ за нашитѣ народностни малцинства. И нека отначалото отбележа, г. г. народни представители, единъ голѣмъ фактъ за нашата политика — че въ това отношение, започвайки отъ крайната лѣвица и достигайки до крайната дѣсница, виждамъ единъ народъ обединенъ. Азъ не чуохъ тукъ разногласие или разномислие по въпроса за народностнитѣ малцинства. И г. Давевъ, когото слушахъ снощи съ особено интересъ, изложи тезата тѣй, както я излагатъ всички. Ние сме принудени и тѣрпимъ едно положение, което ни създадоха договоритѣ за миръ, но тия договори съдържатъ въ себе си известни намъ признати права на народностнитѣ малцинства. Всички българии, които говорятъ отъ тукъ (Сочи трибуната), като българи и представители на политически течения въ страната, казватъ една истина, която по никакъ начинъ не може да накърни чувствата на приятелство къмъ никой отъ съседнитѣ намъ народи. Тѣ констатирагъ, че договоритѣ, които наредиха свѣта следъ войнитѣ, признаватъ правата на народностнитѣ малцинства, уреждатъ положението на малцинствата, намиращи се въ чужди държави. Нищо повече — тия договори създадоха една нова конституция на свѣта и постановиха, че тѣ е надъ конституциитѣ на всички отдѣлни държави, и заповѣдватъ, щото ако противни нареждания се гласуватъ въ конституциитѣ на държавитѣ, въ които има народностни малцинства, тия нареждания нѣма да иматъ значение предъ човѣшкото право, което договоритѣ създадоха на малцинствата. Тѣй че който народъ има свои сънародници подъ чужда властъ, има човѣшкото право и юридическото основание въ самитѣ договори да поддържа, че поставяването на тѣзи договори, касателно правата на малцинствата, трѣбва да се изпълнятъ.

Г. г. народни представители! Нашитѣ съседи, колемъ пѣти се повдига този въпросъ тукъ, въ Парламента, или отъ отговорното правителство, не трѣбва да сѣвиратъ въ това нѣкакво неприятелско настроение или въобще една постѣпка, която е въ състояние да дразни или да предизвиква. И когато правителството предъ Парламента идва да поддържа по единъ положителенъ начинъ общото настроение на народа, то е въ съгласие не само съ народната свѣсть, но е въ съгласие и съ правото, признато и въ международнитѣ договори, въ съгласие е съ свѣтовната свѣсть. Азъ съмъ особено доволенъ да констатирамъ днесъ, че представителитѣ на всички партии, които говориха тукъ, че цѣлятъ български народъ заематъ едно становище, което, отъ гледище на моралъ, човѣщина и право, е становище здраво.

Но, г. г. народни представители, защо може да се види единъ министъръ на външнитѣ работи или едно правителство, че не могатъ да разрешатъ този въпросъ? Г-да!

Всички знаем, че въ вътрешната политика ние, хора с различни убеждения, по известни въпроси можем да се борим и да се обединяваме; властни сме сами да измисляме или да създаваме закони, защото сме суверени въ вътрешния си живот и сами можем да разполагаме с нашите съдилища. Но колемет се касае до въпроси, засягащи отношенията ни с чуждите държави, колкото и да е обединен цѣлният народъ по тѣхъ, не е по силитѣ на правителството и на народа самички да могат да реализиратъ желанията си и ги наложатъ.

Какво може да се иска тогава отъ едно правителство въ днешнитѣ моменти? Само да повдига този въпросъ, доколкото той е уреденъ правно и въ съгласие съ човѣшката съвестъ. Това прави народътъ, това правимъ и ние, като правителство. И, действително, въпросътъ за народностнитѣ малцинства бѣ повдигнатъ по-сериозно. Ние знаемъ, че преди две години въ Обществото на народитѣ този въпросъ се повдигна по-сериозно, защото бѣше тъкмо моментътъ, когато този въпросъ бѣше на дневенъ редъ. Но отъ една година, откакто стопанска и финансова разруха разклатиха свѣта, кой днесъ въ Обществото на народитѣ може да мисли за въпроса за малцинствата? Знае се, че миналата година се повдигна малко въпросътъ за малцинствата отъ германцитѣ, но той се загуби. Голѣми въпроси, които сѣ свързани днесъ съ съществуването на държавитѣ и на свѣта, интересуватъ по-големи нации, не само насъ, малкитѣ. Свѣтътъ стои днесъ на гнили основни. Всички голѣми държави диятъ срѣдства, какъ да ги заздравятъ, за да могатъ оттамъ нататъкъ да преминатъ къмъ въпроситѣ, които не сѣ маловажни, но които сѣ може би второстепенни и затуй сѣ оставени на второстепененъ планъ за разрешение. Нима има нѣкой, който сериозно би помислилъ, че предъ ония голѣми въпроси, които има да се разрешаватъ днесъ въ Европа, може да се повдига въ днешнитѣ моменти въ Обществото на народитѣ въпросъ за уреждане на народностнитѣ малцинства? Азъ мисля, г-да, че върху този въпросъ нѣма защо да говоримъ.

Но има другъ въпросъ, който е по-важенъ и който сериозно се повдига и се изложи отъ всички представители на българскитѣ партии. Колеметъ ние като народъ и като правителство желаемъ да уредимъ най-трайни и най-приятелски отношения съ съседнитѣ намъ народи, насъ ни обвизватъ постоянно, че ние сме причината да не могатъ да се уредятъ тия приятелски отношения. Трѣбва да се подтри, дали ние сме причината за това. Г-да! Азъ зная българина и българската душа. Азъ знамъ, че днесъ въ нашия народъ нѣма хора, които желаятъ авантюри, нито желаятъ да дръжкатъ мечове. Ние сме единъ народъ, който иска да си жиѣе мирно, да работи, да се труди, за да може да възстанови своето разстроено положение и да жиѣе съ всички свои съседни приятелски. Това е настроението на българския народъ, това е желанието на всички ни.

Кой отъ насъ не би желалъ да се реализира този блѣтъ, който винаги се носи въ българската душа — балканско разбирателство, особено днесъ, когато единъ повече, други по-малко сѣ засегнати отъ тежко стопанско и финансово разстройство? При днешнитѣ стопански несподи народитѣ почти забравиха вече въпроса за националностъ и гледатъ какъ да се обидкатъ съ всички, които сѣ около тѣхъ, за да може да си подпомогнатъ за своето материално и културно повдигане.

Г-да! И ние, които блѣнуваме за туй, дали сме доказателства съ своята политика, че не прѣчимъ за това.

Азъ съмъ особено доволенъ тукъ отъ това, което говори х. Сакжзовъ и г. проф. Геновъ, които, като представители на българската обществена мисль, се събраха на две балкански конференции, за да се стремятъ и тѣ да дадатъ всичко, каквото може да се даде отъ наша страна, за да може да се наредятъ едни нормални и приятелски отношения съ съседнитѣ намъ държави.

Но, г-да, какво искатъ отъ насъ, кому ние прѣчимъ? Съ нѣкаква политика на неприязнь спрямо другитѣ прѣчимъ ли ние, за да можемъ да направимъ съгласение? Не, г-да! Безспорно, по този въпросъ за народностнитѣ малцинства не ние сме виновни. Въ днешнитѣ моменти трѣбва да се показва благоразположение отъ оня, който е силенъ и който държи положението. Историята ни доказва, че съдбата на народитѣ е промѣнлива: Безграничнитѣ егонизъмъ на силния е прѣчилъ най-много, за да може да се подобратъ отношенията между народитѣ. Може ли да се намѣри българинъ да се преклони предъ политика, която често пакти затѣмнява и съвѣсти, и право, вдъхновена отъ безграниченъ националенъ егонизъмъ, и да възприеме, че въ границитѣ на нашитѣ съседни нѣма

наши сънародни братя? Азъ обичамъ да съмъ искренъ и откровенъ въ политиката, защото сѣтамъ, че така по-добре може да се постигне приятелство, отколкото съ интриги и лъжи. Нима може нѣкой да поддържа, че въ Цариградско и Босилеградско, откъснати отъ нашето тѣло, не жиѣятъ българи?

Х. Родевъ (нац. л): И въ цѣла Македония!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Ако това е политика, е добре — политика е, но ще трѣбва да се признае, че тая политика не е справедлива, права политика, когато тя, за сближението на два братски народа, се стреми да отказва, че въ Македония и Цариградско нѣма българи. Г-да! Може това да е политика, може да си иматъ държавни цели — за асимилация и за друго; не знамъ. Азъ мога само съ една дума да заключа — че нашитѣ отношения могатъ да бждатъ най-приятелски чрезъ ясна и човѣшка политика. Българската обществена мисль не е поддържаема нѣщо друго по националния ни въпросъ. Ние не искаме повече отъ туй, което днесъ се възвестява; не щемъ нищо друго, освенъ да се признаатъ културни и народностни права на нашитѣ братя, на нашитѣ сънародници.

С. Кировъ (раб): Това е поражение!

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Това е, г-да, въпросътъ, който е признатъ отъ нашата обществена съвестъ, който е признатъ също и отъ правото, отъ международното право. Г-да! Нима могатъ нашитѣ съседни, ако сѣ тѣй искрени, както и ние, да ни кажатъ, че ако повдигаме този въпросъ, ние искаме съ това да се мѣсимъ въ тѣхнитѣ вътрешни работи, че искаме да нахърбяваме суверенитета имъ?! Напротивъ, азъ сѣтамъ, че само когато въ една държава царува редъ и законностъ по отношение всички, само тогава тя ще има право и сериозни основания да преследва и да наказва съобразно законитѣ си всѣки свой поданикъ, който не изпълнява законитѣ на страната. А пъкъ нашата целъ не е да създаваме въ нашитѣ съседни гѣзда на размирици и на престапнения; това е абсурдъ, защото една държавна властъ може винаги да се справи съ тѣхъ. Напротивъ, ние диямъ единъ начинъ, по който бихме могли да създадемъ нормални отношения, да създадемъ братски отношения, да създадемъ търговски връзки между народи, които сѣ постоянно въ едни неуредени отношения — въобще да заживѣемъ мирно на Балканитѣ.

Г. г. народни представители! Дохождатъ и на въпроса съ Гърция. Знаете въ какви отношения се намираме съ Гърция. Съ гърцитѣ ние искаме да заживѣемъ приятелски. Вѣрно, че тамъ се повдига пакъ въпросъ за народностни малцинства, но ние имаме и други въпроси, които сѣ поставени между тѣхъ и насъ и които сѣ не отъ политически, а отъ стопански характеръ — претенции, които тѣ иматъ, каквито и ние имаме. Тия именно въпроси ние искаме да разрешимъ — да ги нарека парични въпроси.

Но, г-да, отъ не много отдавна положението се малко измѣни. Нека се разбере, че една отъ грѣшкитѣ — не зная отъ къде произхождатъ тия грѣшки, не искамъ да обвинявамъ — една отъ грѣшкитѣ, казвамъ, на новото положение, което се създаде между дветѣ страни, се дължи и на репарационния въпросъ. Кой знае какви цели се преследваха, но откакто се създаде раздѣлянето на нашия репарационенъ дългъ на две части, като едната, по-големата частъ — 75% — плащаме на гърцитѣ, а другата, по-малката — 25% — бѣ оставена на другитѣ държави-победители...

Я. Сакжзовъ (с. д): Где бѣше тогава правителството?

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: ... откато, казвамъ, стана това раздѣляне на нашия репарационенъ дългъ на две части, като-че-ли пъкнаха единъ кланъ въ нашитѣ отношения между българи и гърци. Защото колеметъ се повдигне въпросъ за облекчения въ репарациитѣ, Гърция, като претендентка на най-големата частъ отъ тѣхъ, излиза съ свое становище за компенсация.

Г-да! Въ отношенията ни съ Гърция изпква също и втори въпросъ. Ако не бѣше излѣзълъ на сцената въпросътъ за отлагане или опрощаване репарациитѣ, който въпросъ бѣше повдигнатъ миналата година, тоя именно втори въпросъ, за който е сега думата, можеше да се реши по-леко. Ние съ грѣцкото правителство, въ лицето на Венизелоса, си дадохме доказателства отъ дветѣ страни, че желаемъ да завършимъ въпроситѣ глобално. Азъ имъ казахъ: „Направете си сѣтката, що искате отъ насъ; ние знаемъ що искаме отъ васъ — сумата X или Y; да се приближимъ

въ претенциите си и тогава можем да намерим начин, по който да разрешим човешки спорове помежду ни". Но, повдига се принципиалният въпрос, от който не отстъпва гръцката политика, а именно: че тяхното задължение по конвенцията Кафандарис-Моллов трябва да се компенсира с нашето задължение по репарациите. Ето един въпрос, който изникна миналата година. Аз съжалявам, че тук г. Калфов е в грешка, а също и г. Смилов; тъй снощи въ речите си говориха за някакво-си решение на Хагския съд въ наша вреда. Това не е истина. Хагският съд се произнесе само по това, че не подлежи въпросът на разрешение пред него и се отказва да разрешава въпроса, като остави правните ни отношения такива, каквито си сж, поддържащи само решението си, че не може да спори, защото въпросът не е възникнал по чл. 8 от конвенцията Кафандарис-Моллов, ами, напротив, по Хувъровото предложение и неговото приложение въ случая. И последният път, когато тоя въпрос се регистрира въ Обществото на народите, ние си направихме уговорка, че, ако не се спогодим доброволно помежду си, България си запазва правото да сезира Хагския съд, за да може да се произнесе по съществото на спора: тъй два дълга частни ли сж и може ли да се компенсират. Такова е положението и то съ нищо не е изменило.

И, г. г. народни представители, ние бяхме тъкмо навлезли по-конкретно въ въпросите, да можем да ги решим, но смътана на правителството въ Гърция забави въпроса. Нека да ви кажа, че председателят на гръцкото правителство г. Венизелос, който напусна кабинета, искаше да може да свърши въпроса даже преди 14—15 юний. Правителството се смътни оня ден, и аз се надявам, че новият председател г. Панагастасиу, който ни познава добре, който беше тук въ София, който е бил винаги член на балканските конференции, един човък съ широк кръгзор, един човък, може да се каже, който е родоначалник на балканските конференции, ще продължи не само дѣлото на г. Венизелос, но и че съ тия възгледи, които той има, ще може да спомогне — аз го зная като един от големите приятели, които желаят отношенията между България и Гърция да завършат добре — да се нормализират нашите отношения. Аз се надявам, че новото гръцко правителство, под негово председателство, ще може не да замедли, но да ускори хода на преговорите към едно разбирателство.

Г-да! Право е, че никакви политически въпроси не се повдигат. Нека създадем едни благоприятни условия помежду си. Може би една спогодба ще допринесе много. Едно приятелство води второ приятелство. Но всичките въпроси, г-да, особено въ външната политика, наведнѣж не може да се разрешат.

За нашата съседка Ромъния. Вѣрно е, г-да, и навремето го казахме, че българското сърце бѣ силно наранено, когато видѣхме, какъ въ нашите родни мѣста, сега подъ ромънска власт, какъ въ Добрич падна убитъ единъ отъ достойните наши българи, сенаторъ, ромънски подданикъ, почитанъ отъ ромънската власт и ромънското общество. Вѣрно е, че тия постоянни спорове, които се създаватъ отъ колонизаторите, които преследватъ нашите сънародници тамъ, не създаватъ благоприятни условия за една атмосфера за сближение между народите. Навремето си — разбира се, не сме въ право да се бъркаме въ вътрешните работи на никоя съседна намъ държава — ние направихме протеста, ако мога така да кажа, на българското чувство, което бѣше зле засегнато отъ това убийство. Но, г-да — както всички вие, които говорихте, признахте — едно е вѣрно, че тамъ съществуването на българското народно малцинство никога не се е отричало. Вѣрно е, че не сж имъ дадени всички права, които трябва да иматъ, особено по въпроса за селските училища; вѣрно е също, че по въпроса за секвестра, който се вдигна, има доста неприятности и оплаквания, каквито дойдоха до мене и вчера, съ низката оценка и съ създаването на нѣкакви нови бонове, които струватъ само 27% отъ стойността имъ. Вѣрно е, има въпроси, по които искаме приятелски да се наредятъ отношенията съ съседната намъ ромънска държава. Г-да! Трѣбва да се признае тоя отраденъ, тоя отличенъ фактъ, който ще ви констатирамъ тукъ, съ особено удоволствие, че когато ние пожелахме да отложимъ изплащането на ромънското правителство 55-тъ милиона лев, които трѣбваше да платимъ на 25 мартъ, прилагайки Хувѣровото съглашение, ромънското правителство не протестира и досега, прие го мълчаливо и даже тамошната преса ни сочи винаги

като актъ на благосклонност къмъ насъ поведението, което ромънското правителство държи по тоя въпросъ.

Най-после въ това сближение помежду обществените отъ Ромъния, които дойдоха въ насъ и отъ насъ отидоха въ Ромъния, азъ виждамъ, че се започва вѣяне на единъ новъ духъ въ нашите отношения, една примирителност, едно стремление къмъ сближаване.

П. Напѣтовъ (раб): Защо съ Съветска Русия не завържете приятелски връзки?

Министъръ-председател Н. Мушановъ: И онзи деншиятъ, г. г. народни представители, актъ на вежливост, проявенъ отъ сегашния председател на ромънското правителство г. Йорга — който изпрати специаленъ сенаторъ, г. Каракашъ, да ми донесе тукъ ромънски книги на славянски езикъ и да ми изкаже чувствата си, които той питае къмъ България, свързана съ Ромъния съ толкова исторически и приятелски връзки — е единъ актъ на едно приятелство, което не може да не радва двата народа, които искатъ да се сближатъ. Тѣ не разрешаватъ големите въпроси, но, г-да, това е все създаване на приятелски отношения между двата народа, които могатъ да бждатъ само благотворни за бждещите ни отношения.

Г-да! Азъ нѣма какво особено да кажа за Турция. Тя е една държава, съ която ние сме свързани вече съ почти всички договори, които се препоръчватъ отъ Обществото на народите, за приятелство, за арбитражъ; една държава, съ която нѣмаме спорове, съ която за малкото останали спорове се взе решение при моето пребиваване тамъ да се назначи комисия да ги разреши. Нашата комисия работи наедно съ уважаемия Кямилъ бей, тукашния турски пълномощенъ министъръ, и дойде до едно окончателно разрешение за земите на българи, напуснали Турция, както и за земите турците, напуснали България, особено земите въ Неврокопско, и ако не бѣше пътуването на уважаемия Исметъ паша и министра на външните работи Ружди бей въ Москва и следъ туй отиването имъ въ Римъ, ние досега можехме да имаме окончателни решения. Но следъ завръщането имъ, азъ съмъ убеденъ, че на тия въпроси ще туримъ край. Втора комисия разучва стопанските условия, за да можемъ да направимъ размяна на нѣкои артикули. Тѣхната комисия работи — тѣ сж били свършени неподготвени — и можемъ да имаме скоро резултати. Оня денъ се свика конференция въ Цариградъ за тютюните и се получи вчера телеграма за образуването на една балканска търговска камара. Въобще това сж все признаци, които доказватъ, че се работи, че ние, балканските народи, се стремимъ да наредимъ нѣкои и други институции, които ще служатъ, да не кажа за едно обединение на тия народи, по все таки за създаване на едни нови отношения, стопански и културни, които могатъ да бждатъ отъ полза за мира на Балканите и въ свѣта. И азъ дължа тукъ да подчертая, че отношенията ни съ турското правителство сж приятелски, сърдечни и колчемъ пѣти то е имало случай да ни даде доказателства, че може да ни бжде полезно, давало ги е въ много чувствителна форма. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

С. Георгиевъ (з): Но по отношение на тракийските имоти не ги е дало.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Г. Георгиевъ! Една конвенция се сключи съ турците, които ние не можемъ по собствена воля да развалимъ. Азъ искамъ, щото тѣлкуванията, които ще направимъ на тази конвенция, да бждатъ въ защита на българските интереси. Нито съмъ отговоренъ за тая конвенция на миналото, нито мога по свой починъ — не може и никой другъ — да я унищожа. Това е единъ договоръ, сключенъ между две държави.

Н. Стамболиевъ (з): Тамъ е печалното — ангорскиятъ договоръ.

Министъръ-председател Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! За това, което е направено, ни се каза, че е нищо. Но при затрънсалата почва на отношенията между съседите, азъ смѣтамъ, че бѣ необходима първата оранъ, за да я разтрѣнимъ и после да можемъ върху нея да посадимъ по-благородни растения, по-благородни цвѣта. Докато не създадемъ първите условия: доверие помежду ни, едни нови чувства, свършени различни отъ ония, които бѣха следъ войната, докато не създадемъ морално обединение въ началото, ние нѣма да имаме сериозна база, за да можемъ да наредимъ по-трайни и по-

сериозни отношения помежду си. Аз съм доволен, не че имах похвала от опозицията, но че нямам укори — нямах такива. То е достатъчно за българската политика. Ние сме употребили всички усилия, за да разпръснем недоверието, да създадем един дух на приятелски отношения спрямо всички наши съседи, дух, който съм убеден, че ще може да се поддържа и ни послужи като основа за разрешението на всички други въпроси, които има да разрешаваме по-нататък. И аз съм надявам се чисто сърдце, в днешните тежки дни, в които живеят балканци и светът, че правителствата ще наредят по добри отношения за общото добро на техните страни и на Балканския полуостров, на който живеем.

Г-да! Друг голъм въпрос се повдига — относително дунавската ананта. Насъ ни упръкнаха, като че-ли непоканването на България от страна на г. Тардьо, авторът на проекта за дунавската ананта, е едно пренебрежение спрямо България, следователно, като че-ли политиката на българското правителство, на министъра на външните работи, е причина, за да покаже г. Тардьо това неприязнено настроение спрямо нашата страна.

Г. г. народни представители! Планът Тардьо бѣ една идея, която идея напомня идеята на Брианъ за унищожение на митническите граници въ Европа — една идея благородна. Но за нещастие, благородните идеи не намириха благородна почва и заради туй не можеха да се посвятъ, камоли да изникнатъ. Не ша да се впускамъ въ детайли, дали тая идея на г. Тардьо е плодъ на политика или на други нѣкакви причини. Това насъ не ни интересува — авторътъ си ги знае. Но тая идея се подхвърли. Тя собствено се роди неоформена. Тя и до днесъ днешенъ още не е оформена. Дунавската ананта, за която се говори, още днесъ своята форма, и азъ не знамъ кога тя ще я намѣри. Нѣколко думи само за историята на тая идея и вие ще се убедите, че никой не може да знае днесъ каква е тая идея, а още по-малко каква ще бѣде утре тя. Това не може да знае даже онзи, който бѣше нейнъ авторъ.

Най-напредъ замисли се да се помогне на Австрия и Унгария, които бѣха въ тежко положение. После тая идея се разви по-широко, даде и се по-друга форма, включи се всички наследници на умрѣлата австро-унгарска империя. Затуй се реши да се включатъ и Чехославия, Югославия и Ромъния. Когато дунавската ананта се оформи по тоя начинъ, повдигна се въпросъ отъ Италия и отъ Германия, защо и тѣ да не участвуватъ въ нея. И наистина какъ може отъ такава една ананта да се отдѣли Италия, която има голѣми стопански интереси съ Чехия и Югославия; какъ може да се отдѣли и Германия, която има голѣми интереси съ сѣшитѣ тия държави, които се включватъ въ дунавската ананта. И заради туй, още въ Лондонъ, когато се събраха, тая идея пропадна. Италия каза: азъ съмъ наследница на австро-унгарската империя, искамъ да участвувамъ въ дунавската ананта, и Германия каза: какъ може да не участвувамъ и азъ, която имамъ голѣми интереси въ тия държави. Въпросътъ се свършено измени. Тия държави повдигнаха въпросъ, за което трѣбва да имъ отдадемъ сега нужната благодарностъ, какъ може да остане вънъ отъ тая ананта България, която държи толкова стотици километри по протежението на Дунава?

Но независимо отъ туй, и Полша се показва свършено неразположена къмъ тая ананта. Сѣщо и Ромъния се оказа неразположена. Знаете, че преди нѣколко дена представители на държавитѣ отъ малката ананта се събраха въ Бѣлградъ и сами разбраха, че иматъ противоречивни интереси и затова самитѣ тѣ не се отнесоха благосклонно къмъ тая идея.

Съ тия нѣколко думи по историята на тая идея азъ искамъ да ви покажа, че неудобствата ѝ изпъкватъ и затова виждаме, че още нищо не е оформено. Ще видимъ какво ще излѣзе отъ нея на 16 юний, когато представителитѣ на тия държави пакъ ще се събератъ.

Председателъ: Г. министър-председателю. Понеже чакътъ е осемъ, азъ трѣбва да имамъ съгласието на Събраниято, за да продължимъ заседанието. До кога смѣтате, че може да завършите, до кога да продължимъ заседанието?

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Докато се гласува бюджетътъ.

Председателъ: Моля ония г. г. народни представители, които сж съгласни да продължимъ заседанието докато се

гласува бюджетътъ, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събраниято приема.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Нѣколко думи, г. г. народни представители, по поведението на французкото правителство досежно нашето участие въ дунавската ананта. Още когато се породил тая идея за дунавска ананта, ние пожелахме да участвуваме въ нея. Намъ не ни се е отказало официално отъ французкото правителство, въ лицето на г. Тардьо, да влѣземъ въ тая ананта. Имаше подозрение, че България като че-ли целно е била изключена отъ тая ананта, и на този фактъ се даде свършено различно обяснение отъ това, което азъ давамъ. Азъ не ша да влизамъ въ подробности по въпроса, който бѣ повдигнатъ отъ уважаемия г. Смиловъ. Той поддържаше снощи тукъ едно друго гледище. Азъ не знамъ защо трѣбва да плачемъ ние, че нѣма да влѣземъ въ малката ананта, щомъ като и Германия, и Италия ще останатъ извънъ нея, каза той. По-добре ще бѣде за нашитѣ стопански отношения да бждемъ извънъ нея. А отъ друга страна г. Смиловъ поддържаше като че-ли е несполука за българското правителство невлизането ни въ тая ананта, поради неприязненото поведение на Франция къмъ насъ, която не искаше да ни допусне въ тая ананта.

Нищо още не е установено. Събраха се представителитѣ на държавитѣ отъ малката ананта. Дали ще могатъ да създадатъ тия държави ананта помежду си и дали ще поканятъ други държави да участвуватъ въ нея и какво отношение ще иматъ тия държави спрямо по-голѣмитѣ сили, като, напримеръ, Англия, Германия и др., тия въпроси ще има да се установятъ. Това сж въпроси още открити, и азъ съмъ убеденъ, че никой още не може да имъ даде отговоръ, най-малко представителитѣ на малка България. Г. г. народни представители! Свѣтътъ днесъ е такъвъ, че проблемитѣ се раждатъ и умиратъ, и ония отъ тѣхъ, които трѣбва да бждатъ най-бързо разрешени, разрешението имъ се отлага, защото нѣма хора въ свѣта, които да поематъ отговорностъ предъ бждещото, за да разрешатъ смѣло проблемитѣ, които днесъ грозятъ свѣта. И както е било винаги, така е и днесъ: събитията изпреварятъ дипломатитѣ и всички се обръщатъ само да се оглеждатъ следъ събитията. Дано да не бѣде така.

Азъ чухъ упрѣка на г. Сакжзовъ: като че-ли българската външна политика не е била инициативна, а е била водеща. Е, г. Сакжзовъ! Стари политици сме и знаемъ, че никое българско правителство не трѣбва да има тая амбиция да води, защото ще се намири нѣкой, който ще помъкне България и ще я закара въ нѣкой долъ. Трѣбва да мѣримъ нашата политика споредъ силитѣ си. Ние смѣтаме, че малка България, нейнитѣ представители не могатъ да влачатъ днесъ европейскитѣ и свѣтовнитѣ събития. Това е невъзможно. Много малкъ е моторътъ на това паракходче, наречено България, за да може да влачи тежкитѣ шлепове на европейската политика.

Я. Сакжзовъ (с. д): Своитѣ интереси да влачи, г. министре, не чуждитѣ. Нашата политика да бѣде инициаторка за нашитѣ интереси.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Своитѣ интереси ще влачи, г. Сакжзовъ. Тая амбиция може да има всѣки българинъ, обаче всѣки единъ ще ги влачи само до толкова, доколкото намира, че пѣтътъ, по който ще върви паракходчето, ще бѣде безопасенъ и нѣма да попадне на подводни скали, въ които да се удари и потъне цѣлото паракходче.

Я. Сакжзовъ (с. д): Отваряйте си очитѣ. Затова сте капитани.

Министър-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Действително положението въ свѣта е толкова сериозно и толкова заматано, щото наша длъжностъ е, г. Сакжзовъ, наша и ваша грижа трѣбва да бѣде, да следимъ щото, които ни засѣгатъ, да не ни бждатъ чужди, да ги следимъ, да се интересуваме отъ тѣхъ, да ги поставяме, доколко силитѣ ни позволяватъ, на разглеждане. Да молимъ и дѣримъ благоразположение у ония, отъ които зависи разрешението имъ, отъ които зависятъ съдбинитѣ на свѣта, да бждатъ въ полза на нашата кауза. И азъ съмъ гордъ предъ васъ, г-да, да кажа, че въ онази областъ, за която говори г. Сакжзовъ — финансовото положение на страната и стопанскитѣ затруднения — България излиза най-добре и съ най-голѣма честъ. (Ръкоплѣскания отъ мнозинството) Азъ мѣлчахъ, когато се върнахъ отъ Же-

нева, когато се правеха сравнения какво е придобила Австрия, какво е придобила Гърция. И действително, всички тук се надпреварваха да ни уверяват че тй придобили всичко, а ние нищо не сме придобили. Г-да! Днес получих решението на Обществото на народитъ съ порицанието, което се прави на Гърция от Англия за политиката, която води Гърция по тия въпроси. Съветът при Обществото на народитъ досега не измѣнише нищо отъ решенията на Финансовия комитетъ, и за пръвъ път съветътъ отхвърли препоръжитъ на Финансовия комитетъ относно помощта, която трѣбаше да се даде на Гърция и на Австрия. Г-да, нека всѣки добре да знае, че благоприятното положение е създадено за България. И какво е направено? Виждате какво е направено. Действително трѣбва да е било доста трудно да стане това. Репарациитъ ни се преустановиха. Не ги плащаме. Германия имаше сщщо репарации, но Германия продължава да ги плаща. Ние не ги плащаме, ние не ги внасяме отъ 15 мартъ. И не ги внасяме даже блокирани, напротивъ, цѣлитъ репарации за държаме за себе си, за държавното съкровище. 50% намаление получихме и по външнитъ задължения и то и за следвоеннитъ дългове, които сж подъ покровителството, подъ протекцията на Обществото на народитъ. Азъ зная, че положението е трудно; азъ зная, че всичкитъ портъори не искатъ да се подчинятъ на решението на Обществото на народитъ, защото то не било органъ, който може да ги задължава. Но ние имаме препоръката на Обществото на народитъ, предъ което изложихме истинското положение на нашата страна, положение тежко, непоносимо. И когато Финансовиятъ комитетъ, който не е случаенъ органъ, можа да ни даде тая препоръка, азъ смѣтамъ, че България днесъ е права, морално и човѣшки, като следва препоръжитъ на Обществото на народитъ и на финансовия комитетъ. За ради това не ме смущаватъ заканитъ и протеститъ, които ни правятъ портъоритъ частно. Не че искаме да провокираме. Бидейки въ Парижъ преди да отидемъ въ Обществото на народитъ, ние казахме на частнитъ портъори: елате да третирате окончателно нашия въпросъ за довоеннитъ и следвоеннитъ заеми; елате да ви изложимъ положението, че ние не сме въ състояние да плащаме, и вашитъ интереси на кредиторъ, и нашитъ интереси на длъжникъ изискватъ едно приятелско, миролюбиво уреждане на въпроситъ — да се спогодимъ. Тй ни казаха: „Не, ние ще чакаме Финансовиятъ комитетъ да се произнесе, да видимъ, дали той ще констатира положението тй, както вие го излагате“. Дойде Финансовиятъ комитетъ и той констатира положението такова, каквото е. Следъ туй пакъ нѣмъ казахме: елате да третирате окончателно въпроса; ние не бѣгаме, ние сме съгласни да се спогодимъ, но до тогава, докогато не дойдете да се спогодимъ, ние ще следваме препоръжитъ, които Обществото на народитъ ни даде, и то при голѣмитъ трудности, които срѣщаме днесъ, да внасяме блокирани левове. Нашето положение се влошава, нашиятъ износъ се влошава поради обезценяване на най-главнитъ артикули: тютюнъ и др., и ние ще сме въ невъзможностъ да плащаме даже може би и 50%, — за които имаме препоръка отъ Обществото на народитъ да плащаме, но го правимъ само, за да можемъ да бждемъ пакъ вътрн, пакъ честни спрѣмо Финансовия комитетъ и Обществото на народитъ, които ние тачимъ. И ако дойдатъ да видятъ, че сме въ невъзможностъ да го направимъ, нека тй пакъ констатира това. И какво виждаме отъ вчерашния рапортъ, г-да? Въ последно време и четиритъ държави: Англия, Германия, Италия и Франция, които бѣха опредѣлени отъ другитъ държави да разглеждатъ общия рапортъ на Финансовия комитетъ до Обществото на народитъ, отхвърлятъ помощитъ, които бѣха препоръчани отъ Финансовия комитетъ да се дадатъ на Австрия и Гърция. Сега се назначаватъ пѣкъ четирима представители отъ тия четири държави, плюсъ двама нови — единъ представителъ на Швейцария и втори на Холандия — и плюсъ една делегация отъ Финансовия комитетъ, всичко 10—12 души, на които се възлага отново да проучатъ финансовото положение на балканскитъ страни, за да може въ идущата сесия на 15 юний да се разреши въпросътъ за помощта, която ще ни се даде.

Г-да! Това е положението относно дунавската антанта; това е положението относно финансовитъ придобивки, които сме получили и положението, което ние днесъ заемаме. Казвамъ, че положението е трудно. Не сме извършили аранжюра. Напротивъ, смѣтамъ, че сме спечелили благосклонното съдействие на Великитъ сили и ония, които представляватъ Обществото на народитъ, за да ни

дадатъ облекченията, които ни дадоха. И, виждайки какво става, днесъ предъ васъ азъ мога само, за трети пътъ пакъ да благодаря най-искрено на ония, които се занимаватъ съ съединитъ на свѣта, че можахъ да се отнесатъ тй благосклонно къмъ малката и страдаща България. (Ржкоплѣскания отъ мнозинството)

Г. г. народни представители! Уважаемиятъ г. Сакъзовъ повдигна въпроса за стопанската политика на България. Тй се измѣниха отношенията на развѣната помежду, държавитъ, че да ви кажа, ако има най-трудно нѣщо, то е положението на държавитъ, които въ този моментъ трѣбва да опредѣлятъ своята стопанска политика. Ние започваме най-напредъ сключването на търговски договоръ съ Германия. Преди шестъ месеци искахме да сключимъ договори съ другитъ държави. Всички чакатъ. Действително, поставятъ се много въпроси за стопанскитъ отношения между народитъ.

Кой знае какъ има да се нарежда на 14 и 15 юний дунавската антанта и въобще стопанскитъ отношения между държавитъ — въпроси, които чакатъ своето разрешение. Ние имаме за износъ артикули, които сж известни, на които искаме да намѣримъ пласментъ. Не е въпросъ само за пласментъ. Отъ кого зависѣше грѣцката драхма да падне на 80 ст. днесъ, за да се нормиратъ ценитъ на нашитъ тютюни по грѣцката драхма и търговцитъ да се учѣтватъ къмъ Гърция за тютюни? Отъ кого зависѣше Англия да сложи протекционни мита на яйцата, та Дания да внася яйца въ Германия и нашиятъ износъ на яйца да падне на половинна и цената на яйцата всѣки денъ да пада? Всѣки денъ, г. г. народни представители, условията се измѣняватъ и при тази взаимозависимостъ въ стопанскитъ отношения на народитъ днесъ нѣщо, което може да стане на хиляди километра отъ тукъ, се отзовава като чед-ля непосредствено върху нашитъ стопански интереси. Тй е сложенъ свѣтътъ. Ще диримъ, диримъ и наша длъжностъ е да диримъ въ тия тежки дни начини, по които ще можемъ да улеснимъ най-добре износа и главно да получимъ по-голѣма цена на нашитъ произведения. Ето законопроектъ за облагане съ акцизъ розовия цвѣтъ, който се гласува. Има много, може би, които искатъ да мислятъ по стария тержъ на нѣщата и да говорятъ, че съ този законопроектъ се вмѣшателствува при уреждане цената на розовия цвѣтъ. Така е, г-да. Онова правителство, което ще се абстрахира отъ новитъ условия и не ще иска да поправи старитъ си армения, съ които се мѣрѣха старитъ нѣща, то нѣкакъ си ще дерайлира отъ мѣстото, където се намира. Така е. Не можешъ да оставишъ днесъ едно население, каквото е, напр., това, което се занимава съ производство на розовъ цвѣтъ, да не му гарантирашъ една малко по-малко твърда цена, за да не му дадешъ едно по-оносно възнаграждение на труда, който то е положило. И главно то е — и вчера го констатирахме — че се съпадатъ интереситъ на производителитъ и търговцитъ. Интереситъ на производителъ, който има розовия цвѣтъ, и на търговеца, който продава розовото масло, сж едни и сжщи, солидарни. Утре ще ви сезираме съ единъ законопроектъ, за да уредимъ въпроса за тютюна и какъ държавата ще се притече на помощъ, за да не може това ценно българско богатство да се хвърля по 5 л. килограмтъ, защото това не е въпросъ само за производителъ и за търговеца, това е въпросъ отъ първа важностъ за единъ народъ, който експортира и който има търговски балансъ. Тй се слагатъ въпроситъ и външно и вътрешно. Една права мисль каза г. Липчевъ, че нашата държава трѣбва да се нагоди съ нови органи при тй новосъздадено положение. Много право е. Държавата днесъ свършено се измѣня въ своето функциониране — тй е наредъ — и ще се постарамъ да създадемъ тия органи. Тй е свѣтътъ днесъ и вътрешно, и външно. Нашата политика е била винаги на миръ, приятелство и разбирателство съ съседитъ и да можемъ да си създадемъ при новитъ условия повече дебушета, да намѣримъ стойностъ на нашия износъ, който, за нещастие, не е много голѣмъ, и който се състои отъ 2—3 артикули: яйца, тютюнъ — да не говоря за жито, каквото тази година, може би, нѣма да изнесемъ. Това е то богатството на нашата страна.

Г. г. народни представители! Вчера отъ речта на уважаемия г. Буровъ азъ разбрахъ, че действително нѣма различие между насъ въ насокиитъ на нашата външна политика. Особено съ доволство констатирахъ по въпроса за народностнитъ малцинства, че има пѣлно единение между всички ни. И върно е, че нашата държава е много малка, за да не си прави голѣма амбиция да мисли, че може да влачи другитъ на колесницата си и да прави много голѣма политика. България е скромна, тя има да пѣри свои собствени стопански и финансови рани, трѣбва да напѣти мисията си къмъ нормални отношения и приятелство съ съседитъ и благосклонно разположение на великитъ държави.

за да може постоянно да се повдига културно, стопански и социално да заяква. Това трябва да бъде политиката.

Но, г-да, не е важно само да се определи насоката на една политика. Насоката е целта, а политиката е дейността, употреблението на методите и средствата, за да се достигне тази цел. Това, собствено, е, което може да отличава едно правителство от друго, имащи същият насоки във външната политика. Това е въпросът за методът, въпросът за дейността, която ще може остане или не да се употреби и целесъобразно или не е употребена. Мене ми се чини, че при обсъждането политиката на нашите министри на външните работи и въобще на нашите кабинети, ще трябва така да я преценяваме. Аз нямам нищо против и никак не бих правил укор — напротив, събтам го за полезно — да ни се каже тук, че имаме общи насоки и че въ туй отношение сме единни. Но при тия насоки, които са общи за всички, при тия идеали, които се преследват от всички по един път, трябва да се знае кой може да върви по този път без да куца, кой може, ако има ями, ако има тръни по този път, да ги заобикаля, за да постигне целта, и въобще да се прецени дейността, защото при преценката на тая дейност се можем да видим кой е вървял правилно и кой — погрешно.

Г-да! Казах във началото, повтарям и сега, завършвайки, похвали не чух, и укори не чух. И по онова, което мога да зная, и от тия разговори, които са извън общите дебати, аз все събтам, че ние не сме въ погрешен път и че политиката на нашия кабинет, който вода и аз лично, не е атакувана. Тук се явяват големите въпроси, които се дебатират, за територии и за малцинства — въпроси, които никой днес не е въ състояние да разреши. Но все таки ние имаме създността, подкрепени от цял народ, бидейки отговорно правителство, да повдигнем въпроса за малцинствата, не съ създаването да правим авантюри, да дразним нашите съседи, а напротив, съ откровеност да им кажем нашата болка — че отношенията съседи не могат да се наредят не по наша вина, тъй като ние даваме доказателства, че желаем добри съседски отношения, но че нашите съседи има да се справят по известни въпроси съ обществената съвест и съ правото, което урежда тези въпроси. Мене ми се чини, че въ туй отношение откровеността повече ползува, отколкото скритостта или различните дипломатически спекулации.

Г-да! Аз завършвам, събтайки, че няма други въпроси, на които трябва да отговоря, ако не е последният въпрос, съ който искам да свърша, за да не ме обвинят от крайната лъвица, че ме е било страх да спомена и за Съветска Русия.

Нъкой от земледелците: (Към П. Напетоу). Петко! Я се обади!

П. Напетоу (раб): И ние ще искаме да чуем.

Министър-председател Н. Мушанов: Г. г. народни представители! Моето мнение съм го изказвал много пъти. Не ме интересува вътрешният живот или политическото устройство на никоя държава, когато въпросът е да се създават стопански отношения между народите. Но, г-да, позволете ми да кажа една истина. Причината, за да закърните още дълго време подновяването на нашите дипломатически отношения съ Москва, това е самата Коммунистическа партия въ България.

От мнозинството: Върно! (Ръкоплъскания. Възражения от работниците)

Нъкой от работниците: Въ Германия няма ли комунисти?

Министър-председател Н. Мушанов: И там може да има комунисти, но тй нямат похвати и методи, каквито ние имаме. (Възражения от работниците) Моля ви се! Най-откровенно ви го казвам! Никог аз няма да допусна да се създадат тук условия за създаване по-лоши отношения между нас и Съветска Русия, отколкото са тй днес, нъмайки ги никакви. Защото съ вашите похвати и необуздани методи, които имате, вие сте въ състояние действително всеки ден да създавате дипломатически конфликти между нас и една велика държава, каквато е Русия. Това ли искате вие? За ваше удоволствие ли да го направим? Теглете отговорността! Да го знаете — аз го казвам най-откровенно! Там е Коларов, който е бил на тия места (Сочи банките на народните представители) ведно съ нас, там има Стомяковци и др., които обвиняват вас, че сте пръчка за това.

К. Русинов (раб): Г. министърът на финансите друго-яче казва.

Министър-председател Н. Мушанов: Ти слушай сега мене какво ти казвам.

К. Русинов (раб): Той каза, че делегацията ще се изпрати.

С. Таков (з): Мълчи ти, това не е литургия!

Председател: (Звъни) Моля, г. Русинов, нямаме Коммунистическа партия въ България. Нали така? (Смъх)

К. Русинов (раб): Имаме Работническа партия.

Министър-председател Н. Мушанов: Г. г. народни представители! Даже търговското комисарство, да го нарека така, което би могло да се открие тук, ще бъде само едно прикритие на една политическа организация, която ще иска да постигне политически цели. Нъма защо България, която желае днес да живее мирно и тихо съ всички, да си поставя сама капана, въ който ще влезе. Аз лично нямам нищо против — нито правителството — ако можеше да стане разблъта на стоки без участие на дипломатически и търговски представители и държавни организации, съ суверинитета на които трябва да се справяме.

Нъкой от мнозинството: Петко нати е представител!

К. Русинов (раб): Частни гешефти да се вършат — за тхъ сте съгласни!

Министър-председател Н. Мушанов: Та именно заради това аз съжалявам. Тй близо до Русия, но, кой знае, ако се въстаноят тия стопански отношения, за които се говори, дали ще потече медъ и масло. Когато Русия не беше съветска, търговските ни отношения бяха равни на нула. Но може при новите условия да се създадат търговски връзки, нъко разбитие може да се направят.

П. Напетоу (раб): Друго време беше тогава.

К. Русинов (раб): Тогава Русия беше жертва на европейския капитализъм, както е България днес.

Министър-председател Н. Мушанов: Но няма защо да събтате, че ще създадем на вас и на българската държава бели, като чакаме вие по-нататък да се разумите. Не вървам, но дано обстоятелствата се променят, та вас да ви няма. Тогава вече ще се създадат условия за търговски отношения съ Русия. (Ръкоплъскания от мнозинството)

Г. г. народни представители! Остава още един въпрос. Съ великите държави ние се намираме въ най-добри отношения.

К. Русинов (раб): Съ капиталистическите държави.

Т. Бошнаков (з): Да вземаш агнешки кожи и поръзаници е едно, а да правиш политика е друго!

Министър-председател Н. Мушанов: Г. г. народни представители! Съ великите сили, казвам, ние сме въ най-добри отношения. Аз си спомням много насърбен, когато чух един уважаван водач на партия тук да казва: „Всички са ни неприятели“. Аз, г. г. народни представители, не зная днес България да има неприятели. Върно е, че имаме неприятели до войните, че съществуват несправди, създадени съ договорите за мир. Но аз не знам държави, които дане желат да ни бъдат приятели. Нашите неприятели от преди войните станали наши приятели. Да кажем, че нашите приятели от войните са станали наши неприятели, но доказателство за това нъмаме. Ние не сме желали да дразним никого, за да си създаваме неприятели. Напротив, ние сме искали да създадем една атмосфера на приятелстване съ вашите неприятели от войната и събтам, че има един нов дух на такова приятелство. Но да се говори тук, че имаме неприятели, е неоснователно. На Обществото на народите ние сме почитатели. Обществото на народите благосклонно се отнесе към нас и нашите интереси. Нъма да споменавам, как се разрешиха нъко големи въпроси, които представляват интерес за нас, но не съ за широката публика. Имаме неприятели от войната,

които сж ни най-добри приятели. Да споменувам ли за подкрепата, каквато ни се дава от италианското правителство и видният му представител? Г. г. народни представители! България няма неприязни между великите сили. Малка държава, малък народ, ние поддържаме приятелски отношения с всички и имаме почин към всички ония, които въ тежки дни могат да ни помогнат. Искаме даже да създадем убеждение у ония, които подозрително ни гледат, че сме малък демократичен народ, който иска да живее на Балканите в мир и труд; че сме държава с един режим на народовластие, с режим парламентарен, гдето всички въпроси, които се полагат за разрешаване, сж въпроси народни и се решават съобразно неговата воля; че сме правителство — имам амбицията да го кажа — народно, правителство силно, което може да разреши всички големи въпроси. (Продължителни ръкоплъскания от мнозинството) Аз съм особено доволен — отговорният за управлението на тая страна — да ви кажа тази истина. Защото, ако имаме неприязни между великите държави, аз нямаше да имам този кураж днес, нямаше да имам тази въра въ себе си да ви говоря с този език, с който ви говоря.

Г. г. народни представители! Казвал съм го, ще го кажа и сега: мир и разбирателство с съседит — това е нашата политика. Не дразнене, а, напротив, отстраняване на всичко, което пречи за осъществяването на ония права, които сж ни дадени по съвѣст обществена и по право международно.

Въпроситъ идат по реда си. Всѣки ще се разреши на реда си. Днес, когато свѣтътъ е замаян от стопанска и финансова разруха, най-големитъ въпроси, които има да разреши свѣтътъ и ние, това сж стопанскитъ и финансови въпроси. И тѣхъ ние ще гледаме да разрешимъ — имаме благоприятнитъ условия да ги разрешимъ. И ние ще стоимъ на днешнитъ позиции, за да можемъ да завоюваме другитъ. Азъ съмъ длъженъ да констатирамъ единението на българския народъ по голѣмитъ въпроси, въпрѣки желанието на едни да вървимъ по-бързо, на други — по-бавно. При тѣзи дебати се констатира единъ общъ тонъ и азъ ~~казвамъ~~ благодарностъ на тѣзи, които говориха и които даже по свои съображения можаха да ни критикуватъ, защото това е тѣхно право. Азъ съмъ длъженъ тукъ да констатирамъ, както не всѣки пътъ въ миналото е било, че има едно единение. Ако се прави нѣкакъвъ упрѣкъ срещу политиката на правителството, то той се състои само въ това, че не сме могли да разрешимъ неразрешимитъ за днешния день въпроси, а то значи, че всички ония, които сж били подъ ръката ни и сж били разрешими, сме ги разрешили добре. (Продължителни ръкоплъскания отъ мнозинството)

Председателъ: Пристъпваме къмъ гласуване на бюджетопроекта.

Моля г. докладчика да си заеме мѣстото.

Който г. г. народни представители приематъ заглавието на бюджетопроекта за разходитъ по Министерството на външнитъ работи и изповѣданията за 1932/1933 финансова година, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинството, Събраниято приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д):

„Отдѣлъ I.

Глава I.

Заплати“.

(Чете § 1 — вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията направи следнитъ промѣни въ този параграфъ:

„Заплати на личния съставъ, вмѣсто 16.084.000, става 16.286.000; курсова разлика, вмѣсто 23.850.000, става 23.648.000; глобалната сума по този параграфъ остава сжщата — 40.072.000.

Въ объяснителната таблица къмъ този параграфъ комисията направи следнитъ измѣнения:

„Отдѣлъ I — Група държави“ става „Отдѣление I — Група държави“;

Вмѣсто „Отдѣлъ II — Група държави“, става „Отдѣление II — Група държави“;

Въ „Отдѣление стопанско“ се зачерква думата „първи“ и става „секретари стопански деятели“;

Въ „Легация Лондонъ“ се зачерква „единъ контролоръ-счетоводителъ“ и се измѣнява общата сума на разхода за легацията отъ 331.200. на 278.400;

Въ „Легация Римъ“ — „трети секретаръ“ става „трети секретаръ, той и отчетникъ“;

Въ „Легация Брюкселъ“ се зачерква „пълномощенъ министъръ“ и се поставя „управляващъ легация“;

Въ „Легация Тирана“ се добавя „единъ преводачъ, той и отчетникъ“ съ 3.700 л. месечна заплата, съ обща годишна заплата 44.400 л., като общиятъ сборъ на служителитъ отъ два се увеличаватъ на три и кредитътъ, предвиденъ за тази легация въ Тирана, отъ 131.400 се увеличава на 176.000 л.;

18. Александрия. Следъ „генераленъ консулъ“ се прибавя: „той и отчетникъ“.

Прибавя се новъ пунктъ 24 — „Скандинавски държави“, като се предвиждатъ следнитъ служби: 1 генераленъ консулъ, той и отчетникъ, съ месечна заплата 8.500 л., годишна заплата — 102.000 л., 1 прислужникъ съ месечна заплата — 1.600 л., годишна заплата — 19.200 л. Общо по пунктъ 24 се предвижда кредитъ 121.000 л.

На сжщата страница следъ „2 пълномощни министри“ и „2 свѣтници“ се добавя и единъ първи секретаръ съ месечна заплата 7.500 л., или съ годишна заплата 90.000 л., като общо кредитътъ отъ 942.000 л. става на 1.032.000 л., а броятъ на служителитъ отъ 13 става 14.

Следъ четвърта забележка подъ линия се прибавя нова пета забележка съ следното съдържание: „При разглеждане дѣлата се събиратъ сѣдебни мита и берии, съгласно закона за гражданското сѣдопроизводство и гербовия налогъ за всички книжа, съгласно закона за гербовия налогъ“.

На стр. 14 кредитътъ за заплати отъ 16.102.000 л. става 16.304.000 л.

За курсова разлика върху заплатитъ на персонала при легациитъ и консулствата въ странство кредитътъ отъ 23.850.000 л. се намалява на 23.648.000 л.

Председателъ: Има едно предложение, направено отъ народния представителъ г. Антоанъ Кантарджиевъ, шото да се възстанови заличената отъ бюджетарната комисия служба контролоръ-счетоводителъ въ Лондонската легация съ месечна заплата 4.400 л. или годишно 52.800 л.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Днесъ получихъ телеграма отъ г. Хаджимиевъ, пълномощенъ министъръ въ Лондонъ, който е само съ единъ секретаръ. Ако се махне контролоръ-счетоводителътъ, ще трѣбва да назначимъ втори секретаръ, който ще получава по-голяма заплата. Затуй азъ ще ви моля тази служба, която е съкратена, да се възстанови.

Н. Пждаревъ (д. сг): Отъ бюджетарната комисия е съкратена.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Бюджетарната комисия я съкрати, но азъ ви казвамъ, че ще се наложи да се назначи втори секретаръ. Има телеграма отъ пълномощния министъръ г. Хаджимиевъ, която казва, че ще направимъ грѣшка, ако съкртимъ контролоръ-счетоводителя. За туй ще ви моля да остане тая длъжностъ, защото вториятъ секретаръ ще ни струва по-скѣпо.

Председателъ: Моля, които приематъ предложението на народния представителъ г. Антоанъ Кантарджиевъ, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Моля г. г. народнитъ представители, които приематъ отдѣлъ I, глава I — „Заплати“, § 1 тѣй, както се доложи отъ г. докладчика, заедно съ объяснителната таблица, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете)

„Глава II.

Веществени разходи на централното управление и иносѣрното и инославно духовенство“.

Председателъ: Който приема заглавието на глава II тѣй, както се докладва, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 2 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателъ: Който приема § 2 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 3 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 3 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 4 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 4 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 5 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 5 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 6 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 6 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 7 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 7 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 8 — вж. прил. Т. I, № 70).

Въ текста на този параграфъ на първия редъ се залича думитѣ „Дирекцията на“, а въ деветия редъ следъ думата „нощни“ се прибавя думата „дежурства“.

Председателътъ: Който приема § 8 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 9 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 9 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): Всичко по глава II 4.630.000 л.

Председателътъ: Който приема кредита по глава II въ размѣръ на 4.630.000 л., моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете)

„Глава III.

Веществени разходи на легацинтѣ и консулствата“

Председателътъ: Който приема заглавието на глава III тѣй, като се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 10 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 10 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 11 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 11 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 12 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 12 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 13 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 13 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 14 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 14 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 15 — вж. прил. Т. I, № 70).

По този параграфъ комисията увеличи кредита отъ 80.000 л. на 100.000 л.

Председателътъ: Който приема § 15 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): Всичко по глава III кредитътъ отъ 1.650.000 л. става 1.670.000 л.

Председателътъ: Който приема всичко по глава III 1.670.000 л. тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете забележката — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие тази забележка безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема забележката така, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Прочита двѣтѣ бележки съ звездички, поставени подъ линия — вж. прил. Т. I, № 70).

Председателътъ: Който приема бележитѣ така, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Г. Т. Данаиловъ (д. сг): Тия бележки трѣбваше да се нумериратъ: I и II. Не е удобно да се поставятъ така подъ линия. Тѣ измѣняватъ закони. Направете да фигуриратъ като забележка I и забележка II.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете)

„Глава IV.

Разни разходи“.

Председателътъ: Моля, който приема заглавието на глава IV тѣй, както се прочете, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 16 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Моля, който приема § 16 тѣй, както се докладва, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 17 — вж. прил. Т. I, № 70).

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателътъ: Който приема § 17 тѣй, както се докладва, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Комисията прие този параграфъ безъ измѣненіе

Председателът: Моля, който приема § 18 тъй, както докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 19 — вж. прил. I, № 70)
Комисията прие този параграфъ безъ изменение.

Председателъгъ: Моля, който приема § 19 тѣй, както докладва, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 20 — вж. прил. I, № 70)
Комисията прие този параграфъ безъ изменение.

Председателът: Моля, който приема § 20 т-й, както докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикът Х. Манавовъ (д): (Чете § 21 — вж. прил. I, № 70)
Комисията прие този параграфъ безъ изменение.

Председателът: Моля, който приема § 21 тъй, както докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Съборието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 22 — вж. прил. I, № 70)
Комисията при този параграфъ безъ изменение.

Председателът: Моля, който приема § 22 тѣй, както докладва, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 23 — вж. прил. I, № 70)
Комисията намали кредита по тоя параграфъ отъ 200.000
180.000 л.

Председателят: Моля, който приема параграфъ 23-и, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Съанието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 24 — вж. прил. I, № 70)
Комисията поне този параграфъ безъ изменение.

Председателят: Моля, който приема параграфъ 24 ѝ, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Съанието приема.

Докладчик Х. Манаровъ (д): (Чете § 25 — вж. прил. I, № 70)
Комисията прие този параграфъ безъ изменение.

Председателят: Моля, който приема параграфъ 25-и, както се докладва, да вдигне ръка. Министрство, Съанието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 26 — вж. прил. I, № 70)
Комисията прие този параграфъ безъ изменение.

Председателят: Моля, който приема параграфъ 26 й, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство. Съгласието приема.

Докладчикъ Х. Мамафовъ (д): (Чете § 27 — вж. прил. I, № 70)
По този параграфъ не се предвижда никакъвъ кредитъ.

Председателят: Тогава да се отбележи, че по § 27 не предвижда никакъв кредит, но, при все това, този параграф остава, за да не се измъня нумерацията.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 28 — вж. прил. I, № 70)

Въ текста на този параграф фигуриращият въ скоби 6 се заличава, а § 20 става § 21. Кредитът по този параграф остава същият.

Председателът: Моля, който приема параграфъ 28-тъй, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Събрание приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 29 — вж. прил. Т. I, № 70)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣненіе.

Председателят: Моля, който приема параграфъ 29-тъй, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Събраниято приема.

Домадчикъ Х. Манавовъ (д): (Чете § 30 — вж. прил. Т. I, № 70)
Комисията прие този параграфъ безъ измѣненіе.

Председателят: Моля, който приема параграфъ 30 тѣй, както се докладва, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 31 — вж. прил. Т. I. № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателят: Моля, който приема параграфъ 61-тъй, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието поема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете § 32 — вж. прил. Т. I. № 70)

Комисията прие този параграфъ безъ измѣнение.

Председателят: Моля, който приема параграфъ 32-тъй, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манавовъ (д): Всичко по глава IV — 53.511.000 л.

Председателът: Моля, който приема кредита по глава IV на сума 53.511.000 л., да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете забележка I
— вж. прил. Т. I, № 70)

Комисията прие тази забележка безъ изменение.

Председателят: Моля, който приема забележка I
тий, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Съ-
бранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете забележка II
— вж. прил. Т. I, № 70)
Въ текста на тая забележка § 20 става § 22.

Председателят: Моля, който приема забележка II съ с измънението, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство. Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете забележка III
— вж. прил. Т. I. № 70)

Комисията приема тази забележка безъ изменение.

Председателят: Моля, който приема забележка III тий, както се докладва, да вдигне ржка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикът Х. Манаровъ (д): Четв. забележка IV
— вж. прил. Т. I, № 70)
Комисията приеме тази забележка безъ измѣненіе.

Председателят: Моля, който приема забележка IV-та, както се докладва, да вдигне ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манаровъ (д): (Чете забележка V
— вж. прил. Т. I, № 70)

Въ тази забележка се зачеркват думите: „по докладъ на министра на финансите“.

Председателят: Моля, който приема забележка V
със измененията, тъй както се докладва, да вдигне ръка.
Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете забележка VI — вж. прил. Т. I, № 70)
Въ тая забележка се зачеркватъ думитѣ, които сж въ скоби: „Чл. 34 отъ закона за държавнитѣ служители“.

Председателъ: Моля, който приема забележка VI съ измѣнението тѣй, както се докладва, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете забележка VII — вж. прил. Т. I, № 70)
Комисията прне тази забележка безъ измѣнение.

Председателъ: Моля, който приема забележка VII тѣй, както се докладва, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете забележка VIII — вж. прил. Т. I, № 70)
Комисията прне тази забележка безъ измѣнение.

Председателъ: Моля, който приема забележка VIII тѣй, както се докладва, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете) „Повторение. Заплати — 40.072.000 л., плусъ 52.800 л. годишна заплата на контролоръ-счетоводителя въ Лондонъ; вещевени разходи — 59.811.000 л.“

Председателъ: Моля, който приема повторението тѣй, както се докладва, плусъ сумата 52.800 л. годишна заплата на контролоръ-счетоводителя въ Лондонъ, моля, да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Х. Манафовъ (д): (Чете рекапитулацията — вж. прил. Т. I № 70)
Въ рекапитулацията сумата се увеличава съ 52.800 л.

Председателъ: Моля, който приема рекапитулацията съ докладваното увеличение 52.800 л., да вдигне рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Министъръ-председателъ Н. Мушановъ: Г. г. народни представители! Моля да се съгласите да имаме заседание утре следъ обѣдъ.

Председателъ: Които приематъ предложението на г. министъръ-председателя, да имаме заседание утре следъ обѣдъ, при дневенъ редъ:

1. Трето четене законопроекта за допълнение на чл. 2 отъ закона за търговията съ външни платежни срѣдства.

Второ четене законопроектитѣ:

2. За розовия цвѣтъ.

3. За бюджета на държавата за 1932/1933 финансова година (Бюджетопроектитѣ на министерствата: на Земледѣлието и държавнитѣ имоти; на Войната; на Вътрешнитѣ работи — администрация и полиция и Главна дирекция на народното здраве; на Народното просвѣщение; на Финанситѣ; на Общественитѣ сгради и пр. — Главна дирекция на общественитѣ сгради и пр. и Главна дирекция на трудовата повинность; морска и дунавска полицейска служба; Главна дирекция на почитѣ и пр.; Дирекция на държавнитѣ дългове; Върховно правителство)

4. Одобрение предложението за одобрение на подписаната въ Женева на 21 май 1931 г. конвенция за създаване на едно Международно дружество за ипотекаренъ земледѣлски кредитъ.

5. Второ четене законопроекта за измѣнение т. т. 11 и 13 на чл. чл. 88 и 67 отъ законитѣ за градскитѣ и селскитѣ общини.

Първо четене законопроектитѣ:

6. За измѣнение и допълнение на закона за облекчение работата на Върховния касационенъ съдъ.

7. За отстъпване даромъ на Ортакойската градска община държавна сграда въ гр. Ортакой и пр.

Доклади:

8. На прошетарната комисия.

9. На комисията по провѣрка на изборитѣ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигамъ заседанието.

(Вдигнато въ 20 ч. 45 м.)

Председателъ: А. МАЛИНОВЪ

Секретаръ: Д. ТОТЕВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ